

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Παρούσα κατάσταση και προοπτικές του πλαισίου εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη»

Υπεύθυνη Φοιτήτρια : Γεωργακοπούλου Ευρυδίκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ Αιμιλία Κονδύλη

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2019

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ως μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορίζεται η μελέτη εκείνη που περιγράφει τους περιβαλλοντικούς κινδύνους που μπορεί να εμπεριέχει η εκτέλεση ενός έργου, καθώς και τις προτάσεις και εναλλακτικές λύσεις για την καλύτερη δυνατή διαχείριση και την ελαχιστοποίηση των κινδύνων αυτών. Στόχος της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι να αναλύσει την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές του πλαισίου εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Στις ενότητες που ακολουθούν στο κύριο μέρος της διπλωματικής εργασίας, περιγράφονται τα κύρια χαρακτηριστικά και περιεχόμενα μιας μελέτης περιβαλλοντικών κινδύνων, όπως αυτά προκύπτουν και από τις αντίστοιχες νομοθεσίες στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατόπιν γίνεται λόγος για τις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις και τις πρότυπες μελέτες, ενώ ακολουθεί η ανάλυση μελετών περιπτώσεων από έργα που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα και χώρες της Ε.Ε. και για τα οποία έχουν υποβληθεί μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στόχος της ανάλυσης αυτής είναι να προκύψουν συμπεράσματα αναφορικά με την παρούσα κατάσταση για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη, όπως επίσης και για το τι πρέπει να γίνει, ώστε οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εκπονούνται στη χώρα μας να είναι περισσότερο εναρμονισμένες με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις ευρωπαϊκές νομοθεσίες, με απώτερο στόχο την καλύτερη δυνατή εκτίμηση και αντιμετώπιση των κινδύνων, τα οποία με τη σειρά τους θα οδηγήσουν στην υλοποίηση έργων που θα καλύπτουν μεν τις ανάγκες για τις οποίες εκπονούνται, αλλά ταυτόχρονα θα είναι και πιο φιλικά προς το περιβάλλον. Η ανάλυση της ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας αναδεικνύει πως υπάρχει σαφές και επαρκές νομικό πλαίσιο αναφορικά με τα περιεχόμενα και τις διαδικασίες εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις των έργων στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία.

Η ανάλυση διαφορετικών μελετών περιπτώσεων έργων στην Ελλάδα αναδεικνύει πως σε πολλές περιπτώσεις το νομικό αυτό πλαίσιο δεν εφαρμόζεται επαρκώς. Σε συνδυασμό με προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα, προκύπτει πως στην Ελλάδα εξακολουθούν να υφίστανται γραφειοκρατικές δυσκολίες σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης να απέχει ακόμη αρκετά από τα πρότυπα που ορίζει η ευρωπαϊκή νομοθεσία, ενώ πολύ σημαντικά έργα καθυστερούν ή ακυρώνονται λόγω προσφυγών που κατατίθενται από διάφορα μέρη που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από αυτά. Όσον αφορά άλλες χώρες της Ε.Ε., προκύπτει πως και εκεί παρατηρούνται ελλείψεις στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οι οποίες όμως κατά κανόνα διορθώνονται, προτού εγκριθούν και αδειοδοτηθούν τα έργα. Η διπλωματική αυτή εργασία αναδεικνύει την ανάγκη οι αρμόδιες ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές να είναι πολύ πιο αυστηρές στην τήρηση των περιβαλλοντικών όρων

των έργων, ώστε το φλέγον θέμα της περιβαλλοντικής προστασίας να αποτελεί απόλυτη προτεραιότητα, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

Λέξεις-κλειδιά: Μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, κατηγορίες έργων, πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις

ABSTRACT

The term environmental impact assessment refers to the study held, in order to describe and assess the environmental risks incurred in a project, as well as the alternative ways to deal with these risks, so that risks are better handled and eliminated. In this context, the aim of this dissertation is to analyze the current situation regarding environmental impact assessment in Greece and Europe, as well as its future prospects. In the sections that follow at the main part of this dissertation, the main contents and characteristics of environmental impact assessment reports are outlined and analyzed, as derived from the corresponding Greek and EU legislation. Then, standard environmental commitments are analyzed, followed by an analysis of case studies of environmental impact assessments that have been conducted for major projects in Greece and other countries of the EU. The aim of such an analysis is to produce conclusions regarding the current situation for environmental impact assessment in Greece and Europe, as well as what it takes for such assessments held in Greece and abroad to be more compliant with EU standards and regulations, with the further aim being to assess the dangers incurred in projects to the maximum possible extent, thereby leading to the development and execution of projects that shall cover the needs of their development, while also being more environmental friendly at the same time. The analysis of the corresponding European and Greek legislation indicates that there is adequate legal context regarding the contents and processes of conducting environmental impact assessments, so that the negative consequences of projects on the environment are eliminated. However, the analysis of various case studies of projects that have been developed in Greece shows that in many cases the legal framework surrounding project development is not adequately applied. In consistency with previous research findings, it follows that Greece is still subject to high bureaucracy, while major projects delay in their implementation, due to legal complaints brought to court by third parties that are directly or indirectly influenced by such projects. It seems that in other European countries projects are mostly accompanied by environmental impact assessment reports that are more robust, but are still subject to omissions and limitations, which, however, are normally corrected prior to their final approval. This dissertation suggests that it is necessary for Greek and European public authorities to be even stricter in ensuring that project development complies with the necessary environmental standards, so that the front-burner issue of environmental protection becomes a top-priority issue.

Keywords: Environmental impact assessment, Greek and EU Legislation, Project Categories, Standard Environmental Commitments

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΣΤΟΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	11
1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΣΥΝΤΟΜΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	11
1.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ.....	13
1.3. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ .	16
2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	16
2.2. Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	20
3.1. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (Ε.Ε.) ΠΕΡΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	20
3.2. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	25
3.3. ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ..	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	38
7.1. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	38
7.1.1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΧΥΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	38
7.1.2. ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΒΑΣΗΣ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ COSMOTE ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΥΔΟΥ	40
7.1.3. ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ - ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ART HOTEL DEBONO ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ	44
7.1.4. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΒΙΟΚΑ ΣΤΗΝ ΚΙΜΩΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΟ	46
7.1.5. ΤΟ ΕΡΓΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	48
7.1.6. ΤΟ ΕΡΓΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΗΛΕΤΡΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΕΛΙΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	50
7.1.7. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ» ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ.....	52
7.2. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	54
7.2.1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΕΡΓΕΡΣΗΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΦΥΡΑΣ MERSEY GATEWAY ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ HALTON ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.....	54

7.2.2. ΤΑ ΕΡΓΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΙΟΛΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	56
7.3. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 ^ο : ΑΝΑΦΟΡΕΣ & ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

Πίνακας 1: Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις στην Ελλάδα	36
Πίνακας 2: Εκτιμώμενες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις για το Έργο Κατασκευής και Λειτουργίας Βάσης Κινητής Τηλεφωνίας της Cosmote στη Γαύδο	43
Πίνακας 3: Εκτιμώμενες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις για το Έργο Επέκτασης του Art Hotel Debono στην Κέρκυρα	46
Εικόνα 1: Το Έργο ΧΥΤΑ στο Ελληνικό του Ν. Ιωαννίνων.....	40
Εικόνα 2: Τοποθεσία Σταθμού Cosmote στην Περιοχή Βάρδια της Γαύδου	42
Εικόνα 3: Η Τοποθεσία του Art Hotel Debono στην Κέρκυρα	45
Εικόνα 4: Οι Εγκαταστάσεις ΒΙΟΚΑ στη Νάουσα Πάρου.....	48
Εικόνα 5: Θαλάσσια Περιοχή Ερευνών Υδρογονανθράκων στην Κρήτη	49
Εικόνα 6: Η Μονάδα Μελίτης της ΔΕΗ στη Φλώρινα.....	51
Εικόνα 7: Η Επίμαχη Έκταση της Επένδυσης στις Σκουριές Χαλκιδικής	53
Εικόνα 8: Η Γέφυρα Mersey Gateway.....	56
Εικόνα 9: Η Τοποθεσία των Αιολικών Πάρκων στο Ηνωμένο Βασίλειο.....	58
Εικόνα 10: Η Τοποθεσία των Αιολικών Πάρκων στη Γερμανία	59

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η περιβαλλοντική προστασία αποτελεί ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα παγκοσμίως, ειδικότερα τις τελευταίες δεκαετίες, όπου η αυξημένη βιομηχανική δραστηριότητα και οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα απειλούν τον πλανήτη με υπερθέρμανση και κλιματική αλλαγή, με την Τρύπα του Όζοντος να αποτελεί πλέον απειλή για τον πλανήτη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, κάτι για το οποίο άλλωστε υπάρχει ιδιαίτερη ευαισθησία τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, εδώ και περίπου 30 χρόνια η Ε.Ε. έχει αναπτύξει ποικίλες στρατηγικές και νόμους αναφορικά με την ανάγκη οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα και οποιοδήποτε έργο να πραγματοποιείται με γνώμονα τη λιγότερη δυνατή επιρροή στο φυσικό περιβάλλον (Jay, Jones, Slinn & Wood, 2007). Μέσα στα πλαίσια αυτά έχει αναπτυχθεί ο όρος «Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων», σύμφωνα με τον οποίο είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται λεπτομερής και επιστημονική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων οποιουδήποτε έργου και οποιασδήποτε επιχειρηματικής, βιομηχανικής ή μη δραστηριότητας, οι οποίες είναι δυνατόν να αλλοιώσουν το φυσικό περιβάλλον ή να επηρεάσουν με οποιονδήποτε τρόπο την ποιότητα ζωής και την υγεία των ανθρώπων και λοιπών ζωντανών οργανισμών σε μια τοποθεσία (Carroll & Turpin, 2009).

Η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα σαφές περιβαλλοντικό και νομικό πλαίσιο για την εκπόνηση των έργων έχει ήδη εντοπιστεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 και τα μεγάλα έργα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.), οπότε και έγιναν οι πρώτες απόπειρες αποτύπωσης των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων σε μια μορφή περιβαλλοντικού συμβολαίου μεταξύ των εκάστοτε αρμοδίων κρατικών φορέων και των εμπλεκόμενων μερών στην κατασκευή και αξιοποίηση ενός έργου. Αρχικά, η προσπάθεια αυτή αντιμετωπίστηκε ως μια ακόμη απόπειρα του καπιταλισμού να προβάλλει εμπόδια στην αναπτυξιακή πορεία των χωρών ανά τον πλανήτη και να προωθήσει την επιλεκτική περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων με γνώμονα τα κυρίαρχα οικονομικά συμφέροντα, από οπουδήποτε και αν πήγαιζαν κάθε φορά. Με την πάροδο των ετών, όμως, αναγνωρίστηκε η σπουδαιότητα της εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων υπό το πρίσμα της ελαχιστοποίησης των περιβαλλοντικών κινδύνων που οι αρμόδιες αρχές διαχρονικά παράβλεπαν για χάρη της ανάπτυξης και των σχετικών με αυτήν οικονομικών συμφερόντων (Hanna, 2009). Σήμερα, εκπονούνται, υποβάλλονται και ελέγχονται μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για οποιοδήποτε έργο πραγματοποιείται σε τοπικό, εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο. Για την ακρίβεια, δεν επιτρέπεται η υλοποίηση οποιουδήποτε έργου, αν προηγουμένως δεν έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά πως οι περιβαλλοντικές του επιπτώσεις δεν είναι τέτοιες που να το καθιστούν ως απαγορευτικό για την αρμονία του περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος, καθώς και την ποιότητα ζωής και την υγεία των ανθρώπων, των οποίων η τοποθεσία επηρεάζεται έμμεσα ή άμεσα από

ένα έργο (Nixon & Ahammed, 2006). Ζητούμενο είναι οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων να εκπονούνται με βάση συγκεκριμένα πρότυπα και νομοθετημένες οδηγίες, με απώτερο στόχο την ανάπτυξη ενός παγκοσμίου πλαισίου περιβαλλοντικών όρων και νομοθεσιών που να διέπουν την υλοποίηση έργων, ανεξάρτητα από τις εκάστοτε νομοθεσίες και κανονισμούς τοπικού χαρακτήρα που μπορεί να εφαρμόζονται σε κάθε χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΣΤΟΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΣΥΝΤΟΜΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Στόχος της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι να αναλύσει την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές του πλαισίου εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, γνωστή και ως «εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων», αποτελεί την εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων που μπορεί να εγκυμονούν στην εκπόνηση ενός έργου, καθώς και στη μετέπειτα λειτουργία του. Η εκτίμηση αυτή αποτυπώνεται σε μια επίσημη έκθεση, την οποία και καταθέτουν οι υπεύθυνοι ενός έργου πριν από την έναρξη υλοποίησής του. Πιο συγκεκριμένα, στόχος μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η έγγραφη αποτύπωση, ο έλεγχος και η αξιολόγηση των κινδύνων που εγκυμονεί ένα οποιοδήποτε έργο για το φυσικό περιβάλλον στο οποίο πρόκειται να συντελεστεί, καθώς επίσης και στο σχετικό οικοσύστημα, όπως επίσης και στην ανθρώπινη κοινότητα στις οποίες το στενότερο και ευρύτερο περιβάλλον πρόκειται να υλοποιηθεί το έργο (Ramanathan, 2001). Κατά βάση, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντάσσονται στην ευρύτερη περιβαλλοντική πολιτική ενός κράτους, αφού η εκπόνησή τους αφορά κυρίως τον έλεγχο και τη κατά το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων (Wood et al., 2006).

Πέραν της προφανούς ανάγκης να προστατευτεί το περιβάλλον κατά το μέγιστο δυνατό, προκύπτει από την έως τώρα ανάλυση πως οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι σημαντικές και στα πλαίσια της θέσπισης ενός συγκεκριμένου πλαισίου για την υλοποίηση ενός έργου. Στην περίπτωση ενός έργου θα πρέπει να υπάρχει ένα έγγραφο, του οποίου οι διατάξεις να διέπουν τη λειτουργία των εμπλεκόμενων μερών, ένα είδος συμβολαίου, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει τόσο εμπορική φύση, αλλά περιβαλλοντική. Η σημασία των μελετών περιβαλλοντικών κινδύνων στα πλαίσια αυτά έγκειται στο ότι προστατεύονται όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Fischer, 2016).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, κάτι για το οποίο άλλωστε υπάρχει ιδιαίτερη ευαισθησία τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, εδώ και περίπου 30 χρόνια η Ε.Ε. έχει αναπτύξει ποικίλες στρατηγικές και νόμους αναφορικά με την ανάγκη οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα και οποιοδήποτε έργο να πραγματοποιείται με γνώμονα τη λιγότερη δυνατή επιρροή στο φυσικό περιβάλλον (Jay et al., 2007). Μέσα στα παραπάνω πλαίσια, η Ε.Ε. έχει αναπτύξει και το θεσμό της «Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων». Ο εν λόγω θεσμός αναπτύχθηκε το 1985 στα πλαίσια της οδηγίας 85/337 της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής

Κοινότητας (Ε.Ο.Κ) (85/337/ΕΕΚ). Η οδηγία αυτή έχει τροποποιηθεί 3 φορές. Η πρώτη τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 1997, με την οδηγία 97/11 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (97/11/ΕΚ). Η δεύτερη τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 2003 με την οδηγία 2003/35 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2003/35/ΕΚ), ενώ η τρίτη και τελευταία τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 2009 με την οδηγία 2009/31 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2009/31/ΕΚ). Σε επίπεδο Ε.Ε. τόσο η οδηγία 85/337, όσο και οι τρεις τροποποιήσεις της, κωδικοποιήθηκαν και επικυρώθηκαν περαιτέρω από την οδηγία 2011/92/ΕΥ στις 13 Δεκεμβρίου 2011. Η οδηγία αυτή με τη σειρά της τροποποιήθηκε το 2014 με την οδηγία 2014/52/ΕΥ (European Commission, 2018).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι πρώτες προσπάθειες για την εισαγωγή των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε κάποιο συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο ξεκίνησαν από το 1974. Ουσιαστικά, ο πρώτος σχετικός νόμος που ψηφίστηκε έκτοτε ήταν ο νόμος 743/1977, ο οποίος μιλούσε περί της νομοθετημένης ανάγκης να προστατεύεται το περιβάλλον από κάθε μεμονωμένη, ανθρώπινη ή επιχειρηματική δραστηριότητα (Botetzagias, 2008). Το έτος 1986 αποτέλεσε ορόσημο για την θέσπιση οργανωμένου εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, με τη ψήφιση του νόμου 1650/1986, το ελληνικό κοινοβούλιο ψήφισε τους βασικούς κανόνες για την κατάρτιση και έγκριση των μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ο νόμος 4014/11 αποτέλεσε ίσως την πιο σημαντική εξέλιξη στον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό κράτος έχει αντιμετωπίσει διαχρονικά το θέμα της περιβαλλοντικής προστασίας στα πλαίσια σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων. Ο εν λόγω νόμος επέφερε την απλούστευση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών που απαιτούνται για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, ενώ μειώθηκε δραστικά και ο αριθμός των έργων για τα οποία απαιτείται υποβολή και αξιολόγηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προκειμένου να αδειοδοτηθούν περιβαλλοντικά (Τολέρης & Κουλίδης, 2014). Αφού γίνουν οι απαραίτητες αξιολογήσεις και εγκρίσεις, το Άρθρο 2.1 του Νόμου 4014/2011 προβλέπει την έκδοση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) (Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011).

Τα έργα – τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά – που υπόκεινται στην ανάγκη έγκρισης των προβλεπόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες, τις κατηγορίες Α και Β. Η κατηγορία Α περιλαμβάνει τα έργα εκείνα που θεωρούνται πως έχουν σημαντικές και γενικευμένες επιπτώσεις για το περιβάλλον, ενώ τα έργα που υπάγονται στην κατηγορία Β είναι αυτά που θεωρούνται πως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους είναι λιγότερο σημαντικές και περισσότερο τοπικού χαρακτήρα (Cashmore, Christophilopoulos & Cobb, 2002). Τα έργα για τα οποία δεν απαιτείται η υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων υπόκεινται στις «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις», τις οποίες και

έχει αναπτύξει το κράτος, ανάλογα την κατηγορία στην οποία υπάγεται κάθε έργο (Κουτούπα - Ρεγκάκου, 2005).

1.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ

Για τις ανάγκες εκπόνησης της διπλωματικής αυτής εργασίας ακολουθήθηκε η παραγωγική προσέγγιση (deductive approach). Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί η βαρύτητα και η εγκυρότητα υπαρχουσών θεωριών μέσα από τα νέα ευρήματα μιας εργασίας ή έρευνας. Παράλληλα, κατά την παραγωγική μέθοδο η ανάλυση γίνεται από το ειδικότερο στο γενικότερο. Με άλλα λόγια, εξετάζεται ένα συγκεκριμένο επιμέρους θέμα, από την ανάλυση του οποίου εξάγονται γενικότερα συμπεράσματα από τις γενικότερες θεωρίες και το ευρύτερο θέμα προς εξέταση (Hendricks, 2005). Μέσα στα πλαίσια αυτά, αλλά και όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, στόχος της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι να αναλύσει την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές του πλαισίου εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Με βάση την ανάλυση του ειδικότερου αυτού θέματος, προκύπτουν συμπεράσματα για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων γενικώς, καθώς επίσης και για τους ευρύτερους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να διασφαλιστεί η ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων στο μέλλον και ανά τον κόσμο. Η παραγωγική μέθοδος έχει σημαντικά πλεονεκτήματα. Πρωτίστως, δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης σχέσεων αιτίας-αποτελέσματος μεταξύ μεταβλητών που είναι σχετικές με την ανάλυση. Πέραν αυτού, μέσω της παραγωγικής διαδικασίας θα μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να δοθούν και ποσοτικές ερμηνείες στα ευρήματα της ανάλυσης, όπως επίσης και η ανάλυση να οδηγήσει σε γενικευμένα συμπεράσματα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (Evans, Newstead & Byrne, 1993).

Η ανάλυση που διεξάγεται στο κύριο μέρος της διπλωματικής εργασίας βασίζεται αποκλειστικά σε πληροφορίες και δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από δευτερογενείς πηγές, καθώς θεωρήθηκε ως εξαιρετικά δύσκολο να πραγματοποιηθεί πρωτογενής έρευνα σε αρμοδίους φορείς για την εκπόνηση και έγκριση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, από τους οποίους, βέβαια θα μπορούσαν να συλλεχθούν πιο επίκαιρα και αυθεντικά δεδομένα. Οι πληροφορίες και τα δεδομένα στα οποία βασίζεται η διπλωματική εργασία έχουν συλλεχθεί από επιστημονικά άρθρα και περιοδικά, από επίσημες διαδικτυακές πηγές (π.χ. επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Υπουργείου Ενέργειας και Ανάπτυξης), όπως επίσης και από ακαδημαϊκά βιβλία. Προκειμένου να αξιολογηθεί η παρούσα κατάσταση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην πράξη, αναλύονται συγκεκριμένες μελέτες περιπτώσεων από έργα που έχουν εκπονηθεί και για τα οποία είχε προηγηθεί η αξιολόγηση και έγκριση της σχετικής με τα έργα αυτά μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Σύμφωνα με τους Dul & Hak

(2008), η μελέτη περίπτωσης αποτελεί από μόνη της μια ερευνητική στρατηγική, υπό την έννοια ότι χρησιμοποιείται για να δώσει πρακτικό χαρακτήρα σε μια ερευνητική εργασία. Πιο συγκεκριμένα, κατά την ανάλυση μιας μελέτης περίπτωσης ουσιαστικά αναλύεται μια συγκεκριμένη περίπτωση (ένας οργανισμός, μια βιομηχανία, ένα συγκεκριμένο έργο ή οποιαδήποτε άλλη περίπτωση), λαμβάνοντας υπόψη είτε στοιχεία που έχουν ήδη δημοσιοποιηθεί (δευτερογενής έρευνα), είτε στοιχεία που συλλέγονται από μέρη που εμπλέκονται στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ένα βασικό πλεονέκτημα που οδήγησε στην επιλογή αυτής της ερευνητικής στρατηγικής για τη διπλωματική αυτή εργασία είναι πως δίνει τη δυνατότητα στους ερευνητές να αναλύσουν πραγματικές περιπτώσεις, χωρίς να είναι απαραίτητο να διεξάγουν πρωτογενή έρευνα. Επιπλέον, κύριο πλεονέκτημα της ερευνητικής στρατηγικής των μελετών περίπτωσης είναι πως προσφέρουν σημαντικά παραδείγματα, ώστε να γίνονται κατανοητές οι διάφορες θεωρίες, ενώ ενδείκνυνται και για μελέτες όπου έχει ακολουθηθεί η παραγωγική μέθοδος (όπως συμβαίνει και στη διπλωματική αυτή εργασία), ώστε να εξετάζεται η εγκυρότητα των υπάρχουσών θεωριών μέσα από την ανάλυση πραγματικών περιπτώσεων και γεγονότων (Bartlett & Vavrus, 2017).

1.3. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πέρα από το παρόν κεφάλαιο, η διπλωματική αυτή εργασία αποτελείται από επτά ακόμη κεφάλαια. Το δεύτερο κεφάλαιο παρέχει τον ορισμό της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία και κριτική ανάλυση των λόγων για τους οποίους η εκπόνηση και υποβολή τους καθίσταται ως αναγκαία, όχι μόνο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός έργου, αλλά και για την περιβαλλοντική προστασία γενικότερα. Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει και αναλύει διεξοδικά την ευρωπαϊκή νομοθεσία περί μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως επίσης και τα στάδια εκπόνησης και τα περιεχόμενα μιας τέτοιας μελέτης, όπως αυτά προβλέπονται από τις σχετικές οδηγίες της Ε.Ε.. Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο γύρω από τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ αναλύονται και προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα, προκειμένου να διαπιστωθεί το κατά πόσο η παρούσα κατάσταση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα είναι ορθή, κυρίως αναφορικά με το αν οι εν λόγω μελέτες που εκπονούνται και εγκρίνονται στην Ελλάδα συνάδουν με τις οδηγίες της Ε.Ε. και τους νόμους του ελληνικού κράτους που έχουν θεσπιστεί με βάση αυτές. Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφονται οι κατηγορίες στις οποίες διακρίνονται τα έργα, με βάση τη φύση τους και κυρίως το μέγεθος και βεληνεκές των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχουν. Στο έκτο κεφάλαιο περιγράφονται οι λεγόμενες «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις» και οι κατηγορίες έργων που υπάγονται σε αυτές, όταν γίνεται λόγος για έργα για τα οποία δεν απαιτείται η υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στο έβδομο κεφάλαιο αναλύονται μελέτες περίπτωσης αναφορικά με έργα που έχουν πραγματοποιηθεί κατά το παρελθόν και για τα οποία έχουν υποβληθεί μελέτες

περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να διαπιστωθεί η παρούσα κατάσταση αναφορικά με τις περιβαλλοντικές μελέτες στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό. Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας συνοψίζονται τα κύρια ευρήματα της ανάλυσης και εξάγονται συμπεράσματα αναφορικά με την τρέχουσα κατάσταση και τις μελλοντικές προοπτικές για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Επίσης, παρουσιάζονται και τα μειονεκτήματα και αδύνατα σημεία της διπλωματικής εργασίας, ενώ παράλληλα γίνονται και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, γνωστή και ως «εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων», αποτελεί την εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων που μπορεί να εγκυμονούν στην εκπόνηση ενός έργου, καθώς και στη μετέπειτα λειτουργία του. Η εκτίμηση αυτή αποτυπώνεται σε μια επίσημη έκθεση, την οποία και καταθέτουν οι υπεύθυνοι ενός έργου πριν από την έναρξη υλοποίησής του. Πιο συγκεκριμένα, στόχος μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η έγγραφη αποτύπωση, ο έλεγχος και η αξιολόγηση των κινδύνων που εγκυμονεί ένα οποιοδήποτε έργο για το φυσικό περιβάλλον στο οποίο πρόκειται να συντελεστεί, καθώς επίσης και στο σχετικό οικοσύστημα, όπως επίσης και στην ανθρώπινη κοινότητα στις οποίες το στενότερο και ευρύτερο περιβάλλον πρόκειται να υλοποιηθεί το έργο (Ramanathan, 2001). Πέραν των παραπάνω, οι Ρεμουντάκη, Φερεντίνος, Γεωργιάδης, Ζιώμας, Καλλέργης, Ιγνατιάδου & Σκορδίλης (2004) αναφέρουν πως οι μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναλύουν και αξιολογούν και τους κινδύνους που μπορεί να εγκυμονεί ένα έργο και στην πολιτιστική κληρονομιά ενός μέρους, τα υλικά αγαθά τους και γενικά ο,τιδήποτε έχει να κάνει με πόρους και πράγματα μικρότερης ή μεγαλύτερης αξίας σε μια τοποθεσία όπου πρόκειται να υλοποιηθεί κάποιο έργο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανθρώπινη υγεία και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την υλοποίηση ενός έργου (Ρεμουντάκη και συν., 2004).

Κατά βάση, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντάσσονται στην ευρύτερη περιβαλλοντική πολιτική ενός κράτους, αφού η εκπόνησή τους αφορά κυρίως τον έλεγχο και τη κατά το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων. Όταν πρόκειται να σχεδιαστεί και να εκπονηθεί ένα έργο, ειδικά αυτά μεγαλύτερης κλίμακας, εμπλέκονται πολλά διαφορετικά μέρη και φορείς, όπως το κράτος, η πολιτεία, η τοπική αυτοδιοίκηση, οι επενδυτές, οι πολίτες, διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις και οι εταιρίες που αναλαμβάνουν τη δόμηση των έργων, συμπεριλαμβανομένων και των μηχανικών. Μέσα στα πλαίσια αυτά, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελούν ένα από τα διάφορα πεδία διαπραγμάτευσης μεταξύ των παραπάνω εμπλεκόμενων μερών (Wood *et al.*, 2006).

Όπως θα αναλυθεί διεξοδικά σε επόμενο κεφάλαιο της διπλωματικής αυτής εργασίας, πέρα από την ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων που εμπεριέχονται στην υλοποίηση ενός έργου, σημαντική πτυχή μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι και η δημοσίευση των περιεχομένων τους. Όντως, όπως

αναλύεται από τους Nixon & Ahammed (2006), σημαντικό κομμάτι των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η δημόσια διαβούλευση που πραγματοποιείται, προκειμένου όσοι επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την υλοποίηση ενός έργου να ενημερωθούν για τις επιπτώσεις του, αλλά και να εκφράσουν τους προβληματισμούς και τις προτάσεις τους, οι οποίες επίσης λαμβάνονται υπόψη, προτού δοθεί η οριστική έγκριση και άδεια υλοποίησης του έργου. Πέραν των παραπάνω, σημαντικά είναι και τα στάδια που ακολουθούν την έγκριση μιας μελέτης περιβαλλοντικού κινδύνου. Πιο συγκεκριμένα, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων χρησιμοποιούνται και ως εργαλεία ελέγχου κατά τη διάρκεια εκπόνησης ενός έργου, προκειμένου να διαπιστώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα το κατά πόσο ένα έργο υλοποιείται σύμφωνα με όσα προβλέπονται στη μελέτη. Ακόμη πιο σημαντικό είναι να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις του έργου και μετά την υλοποίησή του, ώστε να αξιολογηθεί κατόπιν το κατά πόσο μια μελέτη περιβαλλοντικού κινδύνου προέβλεψε ορθά και ακέραια όλους τους πιθανούς κινδύνους που επρόκειτο να έχει το έργο, όταν έγιναν οι αρχικές εκτιμήσεις (Glasson, Therivel & Chadwick, 2005).

Σύμφωνα με τις Stoumpidi & Adam (2019), η ορθή πρόβλεψη και ο ορθός σχεδιασμός ενός έργου επιβάλλουν το ότι κύριος στόχος της διαδικασίας υλοποίησης ενός έργου θα πρέπει να είναι η ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, η βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων, η προστασία όλων των σχετικών με το έργο περιβαλλοντικών παραμέτρων, η εφαρμογή όλων των απαραίτητων μέτρων προστασίας από την αρχική φάση της κατασκευής μέχρι και την ολοκλήρωση του έργου, καθώς επίσης και η βιώσιμη αξιοποίηση του έργου και των υποδομών του, εφόσον μελλοντικά και για οποιοδήποτε λόγο διακοπεί η λειτουργία του. Σε κάθε περίπτωση, η υποβολή μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων βοηθά στο να υπάρχει σαφές νομικό πλαίσιο γύρω από ένα έργο, ώστε σε περίπτωση που κάποιο από τα εμπλεκόμενα μέρη παραβεί μέρος των διατάξεων της μελέτης, να είναι δυνατόν να αποδοθούν συγκεκριμένες ευθύνες και να επιβληθούν συγκεκριμένες και προβλεπόμενες κυρώσεις.

2.2. Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Όπως προκύπτει από τη σύντομη ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η εκπόνηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι αναγκαία για πολλούς λόγους. Πρωτίστως, η ανάγκη για την εκπόνηση των εν λόγω μελετών πηγάζει από την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, κάτι που στην προκειμένη περίπτωση επιτυγχάνεται μέσω του ελέγχου και της μείωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου (Carroll & Turpin, 2009). Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντάσσονται στα ευρύτερα πλαίσια της περιβαλλοντικής πολιτικής κάθε χώρας μεμονωμένα, καθώς επίσης και συνολικά σε διεθνές επίπεδο. Με την πάροδο των ετών, έχει

παρατηρηθεί και καταγραφεί επιστημονικά πολύ σημαντική επιβάρυνση του περιβάλλοντος λόγω της ανθρώπινης και κυρίως της βιομηχανικής δραστηριότητας σε ολόκληρο τον πλανήτη, με την υπερθέρμανση του πλανήτη και το λεγόμενο φαινόμενο του θερμοκηπίου να βρίσκονται στο επίκεντρο. Μέσα στα πλαίσια αυτά, η ευαισθησία περί προστασίας του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο είναι ιδιαίτερα αυξημένη, κάτι που άλλωστε διαφαίνεται και από το ότι ενώ σε παλαιότερες εποχές το να φέρονται οι οργανισμοί υπεύθυνα απέναντι στο περιβάλλον ήταν ως έναν βαθμό πράξη εθελοντισμού και κοινωνικής υπευθυνότητας, πλέον οι επιχειρηματικές και βιομηχανικές δραστηριότητες διέπονται από πολύ αυστηρούς νόμους σε ό,τι αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και τη μόλυνση της ατμόσφαιρας (Blackman, 2008). Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντάσσονται και αυτές στο παραπάνω ευρύτερο πλαίσιο και την ευρύτερη προσπάθεια τα έργα να μην έχουν σοβαρές επιπτώσεις για το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων (Carroll & Turpin, 2009).

Πέραν της προφανούς ανάγκης να προστατευτεί το περιβάλλον κατά το μέγιστο δυνατόν, προκύπτει από την έως τώρα ανάλυση πως οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι σημαντικές και στα πλαίσια της θέσπισης ενός συγκεκριμένου πλαισίου για την υλοποίηση ενός έργου. Αναφέρθηκε νωρίτερα πως οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελούν εργαλείο διαπραγμάτευσης μεταξύ των άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενων μερών σε ένα έργο. Όπως συμβαίνει σε οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα και συναλλαγή, έτσι και στην περίπτωση ενός έργου θα πρέπει να υπάρχει ένα έγγραφο, του οποίου οι διατάξεις να διέπουν τη λειτουργία των εμπλεκόμενων μερών, ένα είδος συμβολαίου, το οποίο στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει τόσο εμπορική φύση, αλλά περιβαλλοντική. Η σημασία των μελετών περιβαλλοντικών κινδύνων στα πλαίσια αυτά έγκειται στο ότι προστατεύονται όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Από την μια μεριά, αυτοί που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την υλοποίηση ενός έργου ενημερώνονται λεπτομερώς για το έργο που πρόκειται να υλοποιηθεί και τις προεκτάσεις-επιπτώσεις του. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζονται στο ότι το έργο θα πραγματοποιηθεί με βάση τα όσα έχουν αποδεχθεί και συμφωνήσει, προκειμένου να διασφαλίσουν την προστασία του περιβάλλοντός τους, όπως επίσης και της υγείας τους και της ποιότητας ζωής τους. Από την άλλη, οι εν λόγω μελέτες εξασφαλίζουν και τους επενδυτές ενός έργου, υπό την έννοια ότι από τη στιγμή που υλοποιείται το έργο στο οποίο έχουν επενδύσει μέσα σε εγκεκριμένα και συμφωνημένα από όλους πλαίσια, είναι διασφαλισμένη η ολοκλήρωση του έργου, άρα και η επένδυσή του (Fischer, 2016). Στο ίδιο μήκος κύματος, οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς εξασφαλίζουν και αυτοί νομική κάλυψη, από τη στιγμή που καλούνται να εγκρίνουν ή να απορρίψουν ένα έργο με βάση τις πιθανές περιβαλλοντικές προεκτάσεις που μπορεί να έχει. Με άλλα λόγια, οι μελέτες περιβαλλοντικών κινδύνων λειτουργούν ως άλλο ένα

συμβόλαιο, το οποίο προστατεύει τα εμπλεκόμενα μέρη στο φλέγον θέμα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου (Hanna, 2009).

Για την ειδική περίπτωση της Ελλάδας (η ελληνική νομοθεσία περί μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα διάφορα είδη έργων αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο), το Σύνταγμα της Ελλάδας (Άρθρο 24) αναφέρει πως η ανάγκη για ενεργή προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση της πολιτείας, με αποτέλεσμα η προστασία του περιβάλλοντος να αποτελεί ουσιαστικά αναπόσπαστο κομμάτι των συνταγματικά κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άρθρο 106 του Συντάγματος προβλέπει επίσης πως η πολιτεία έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, όπως επίσης και να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να προφυλαχθούν όλες οι πηγές εθνικού πλούτου. Τόσο η οικονομική ανάπτυξη, όσο και η περιβαλλοντική προστασία, θα πρέπει να συνυπάρχουν στα ευρύτερα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης (Stoumpidi & Adam, 2019).

Μέσα στα παραπάνω πλαίσια, ο βασικός τρόπος για να επιτευχθεί βιομηχανική ανάπτυξη σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική προστασία είναι να εξασφαλιστεί ότι σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής ενός έργου ή μιας οποιασδήποτε αναπτυξιακής δραστηριότητας τα πάντα γίνονται με βάση έναν υπεύθυνο σχεδιασμό, με κύριο γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς επίσης και με την εφαρμογή κατά το δυνατόν των βέλτιστων πρακτικών. Όπως αναλύεται διεξοδικά και στα κεφάλαια που ακολουθούν, η περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων διασφαλίζει την εφαρμογή της θεμελιώδους αρχής της προστασίας του περιβάλλοντος μέσα από μια εκτενή, μεθοδική και επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία αποτελεί αντικείμενο δημόσιας διαβούλευσης (Stoumpidi & Adam, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

3.1. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (Ε.Ε.) ΠΕΡΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, κάτι για το οποίο άλλωστε υπάρχει ιδιαίτερη ευαισθησία τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, εδώ και περίπου 30 χρόνια η Ε.Ε. έχει αναπτύξει ποικίλες στρατηγικές και νόμους αναφορικά με την ανάγκη οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα και οποιοδήποτε έργο να πραγματοποιείται με γνώμονα τη λιγότερη δυνατή επιρροή στο φυσικό περιβάλλον. Μάλιστα, η Ε.Ε. επιβάλλει σε όλα τα κράτη-μέλη της να εναρμονίζουν την εθνική νομοθεσία τους με τις οδηγίες αυτές, ενώ οι κυρώσεις τόσο σε εθνικό, όσο και επιχειρηματικό επίπεδο για μη συμμόρφωση με τους σχετικούς κανονισμούς είναι πολύ αυστηρές (Jay et al., 2007). Μέσα στα παραπάνω πλαίσια, η Ε.Ε. έχει αναπτύξει και το θεσμό της «Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων». Ο εν λόγω θεσμός αναπτύχθηκε το 1985 στα πλαίσια της οδηγίας 85/337 της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ) (85/337/EEC). Η εν λόγω οδηγία διέπει και αναφέρεται σε μια πληθώρα ιδιωτικών και δημοσίων έργων, τα οποία και περιγράφει στα Παραρτήματα της Ι και ΙΙ. Τα έργα που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας είναι αυτά για τα οποία μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθίσταται ως υποχρεωτική. Τέτοια έργα περιλαμβάνουν την κατασκευή σιδηροδρομικών γραμμών πολύ μεγάλου μήκους, μεγάλων λεωφόρων και κεντρικών δρόμων, αεροδρόμια με βασικό αεροδιάδρομο μήκους άνω των 2 χιλιομέτρων, καθώς και εγκαταστάσεων για την αποθήκευση και επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων. Στο Παράρτημα ΙΙ της οδηγίας περιλαμβάνονται έργα για τα οποία οι εκάστοτε εθνικές αρχές είναι αρμόδιες να αξιολογήσουν το κατά πόσο μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι απαραίτητη ή όχι. Και σε αυτήν την περίπτωση, βέβαια, οι εθνικές αρχές θα πρέπει και πάλι να λαμβάνουν υπόψη τους τη σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία, με την οποία θα πρέπει να είναι πάντα εναρμονισμένες, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (European Commission, 2017).

Η οδηγία 85/337 έχει τροποποιηθεί 3 φορές. Η πρώτη τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 1997, με την οδηγία 97/11 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (97/11/EC). Η εν λόγω οδηγία επιχείρησε να φέρει το θεσμό της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα πλαίσια των κανονισμών και της φιλοσοφίας της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη (United Nations Economic Commission for Europe - UNECE). Πιο συγκεκριμένα, η οδηγία 97/11 διέυρνε την ουσία της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να βρίσκει εφαρμογή σε περισσότερα είδη έργων, ενώ ταυτόχρονα αύξησε και τον αριθμό των έργων που

υπόκεινται σε υποχρεωτική εκπόνηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Παράλληλα, η εν λόγω οδηγία πρόσθεσε κριτήρια αναφορικά με την υποχρεωτική αυτοψία και αξιολόγηση των έργων, ενώ επίσης εισήγαγε και ελάχιστα προαπαιτούμενα αναφορικά με τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχουν οι υπεύθυνοι των έργων, αναφορικά με τα σχετικά με το περιβάλλον τεχνικά χαρακτηριστικά τους (European Commission, 2017).

Η δεύτερη τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 2003 με την οδηγία 2003/35 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2003/35/EC). Η εν λόγω οδηγία θεσπίστηκε αναφορικά με τη συμμετοχή του κοινού. Πιο συγκεκριμένα, η οδηγία αυτή θεσπίστηκε, ώστε να εναρμονιστούν οι διατάξεις περί συμμετοχής του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα με τις αντίστοιχες διατάξεις της Σύμβασης του Aarhus (European Commission, 2017). Η σύμβαση αυτή, η οποία υπεγράφη στο Aarhus της Δανίας στις 25 Ιουνίου 1998, αναγνωρίζει στους πολίτες τρία βασικά δικαιώματα. Το πρώτο είναι το δικαίωμά τους στην πληροφόρηση, δηλαδή το δικαίωμά τους να λαμβάνουν πληροφορίες από δημόσιους φορείς αναφορικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος του τόπου τους, αλλά και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις οποιoδήποτε έργου γίνεται στην περιοχή. Το δεύτερο είναι το δικαίωμα των πολιτών να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για τα περιβαλλοντικά θέματα που αφορούν την περιοχή τους, κυρίως μέσω της δημοκρατικής διαδικασίας της ψήφου. Το τρίτο δικαίωμα των πολιτών είναι να έχουν πρόσβαση στα κέντρα δικαιοσύνης, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν νομικά τα δικαιώματά τους αναφορικά με το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο κατοικούν (Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, 2018).

Η τρίτη και τελευταία τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 2009 με την οδηγία 2009/31 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2009/31/EC). Η εν λόγω οδηγία αποτέλεσε ουσιαστικά μια τροποποίηση των Παραρτημάτων Ι και ΙΙ της τροποποιημένης το 1997 οδηγίας 85/337, ώστε να συμπεριληφθούν έργα περί μεταφοράς, δέσμευσης και αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Όπως συνέβη και με τις προηγούμενες τροποποιήσεις, έτσι και αυτή είχε ως κεντρικό στόχο την μεγαλύτερη δυνατή διασφάλιση ότι τα έργα, τόσο δημόσια, όσο και ιδιωτικά, διέπονται από αυστηρούς περιβαλλοντικούς κανόνες και κυρίως έχουν την ελάχιστη δυνατή επίπτωση στο περιβάλλον (European Commission, 2017).

Σε επίπεδο Ε.Ε. τόσο η οδηγία 85/337, όσο και οι τρεις τροποποιήσεις της, κωδικοποιήθηκαν και επικυρώθηκαν περαιτέρω από την οδηγία 2011/92/EU στις 13 Δεκεμβρίου 2011. Η οδηγία αυτή με τη σειρά της τροποποιήθηκε το 2014 με την οδηγία 2014/52/EU. Αξίζει να σημειωθεί πως η τροποποίηση αυτή έγινε στα πλαίσια σχετικών προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου. Τα παραπάνω μέρη έλαβαν υπόψη τους τις απόψεις του κοινού από όλα

τα κράτη-μέλη, έπειτα από πρόσκληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήδη από το 2010. Στόχος της τροποποίησης αυτής ήταν να μειωθεί η γραφειοκρατία και να ξεπεραστούν διαδικαστικά εμπόδια στην έγκριση και υλοποίηση έργων, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει πως οι περιβαλλοντικοί περιορισμοί μειώνονται ή γίνονται λιγότερο αυστηροί (European Commission, 2017). Με άλλα λόγια, στόχος της εν λόγω τροποποίησης ήταν να βελτιωθεί η ποιότητα λήψης αποφάσεων, δίνοντας παράλληλα το έναυσμα στην ιδιωτική πρωτοβουλία να στηρίξει την επένδυση στην εκπόνηση σημαντικών για την ευρωπαϊκή οικονομία έργων σε όλους τους κλάδους (MacKinnon, Duinker & Walker, 2018). Σε κάθε περίπτωση, κύριος στόχος της τροποποίησης του 2014 ήταν να επικαιροποιηθούν και οι κίνδυνοι και τα περιβαλλοντικά θέματα που έχουν πλέον να αντιμετωπίσουν οι ανάδοχοι των έργων πάσης φύσεως, δεδομένου ότι η οδηγία 85/337 βασίστηκε σε περιβαλλοντικές συνθήκες και δεδομένα για τα οποία έχουν περάσει πάνω από 30 χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη ανάγνωση της τροποποίησης του 2014, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέδειξε την ανάγκη οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων να λαμβάνουν υπόψη τους όχι μόνο τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν προκύψει, αλλά και τις επερχόμενες - προβλεπόμενες κοινωνικοπολιτικές, κοινωνικοοικονομικές, νομικές και περιβαλλοντικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε οι μελέτες αξιολόγησης περιβαλλοντικών κινδύνων να είναι ακόμη πιο επίκαιρες και κυρίως να εξασφαλίζουν σαφείς και απλουστευμένες διαδικασίες για την ορθή περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός έργου (European Commission, 2017).

Μέσα στα παραπάνω πλαίσια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η τροποποίηση του 2014 έθεσε στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. την ανάγκη να απλουστεύσουν τις διαδικασίες περιβαλλοντικού ελέγχου των έργων. Εκτός αυτού, θεσπίστηκαν και αλλαγές αναφορικά με τα προβλεπόμενα χρονοδιαγράμματα. Συγκεκριμένα, από το 2014 και μετά, οι διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης των περιβαλλοντικών πληροφοριών και οι όποιες αυτοψίες χώρων έργων, καθώς επίσης και η διαδικασία αξιολόγησης του αν τελικά είναι απαραίτητη η εκπόνηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ένα έργο ή όχι, θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί σε διάστημα 90 ημερών, ενώ είναι δυνατόν να δοθούν μικρές παρατάσεις, εφόσον αυτό απαιτείται για επανεκτίμηση των στοιχείων. Παράλληλα, η ενημέρωση και ζήτηση απόψεων του κοινού θα πρέπει να ολοκληρώνονται εντός 30 ημερών, ενώ οι αρμόδιες αρχές των εκάστοτε κρατών-μελών θα πρέπει να μεριμνήσουν ότι οι αποφάσεις για την έγκριση ή μη των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα πρέπει να γίνονται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, χωρίς όμως να ορίζεται πιο συγκεκριμένα το τι ακριβώς σημαίνει «εύλογο χρονικό διάστημα». Στα πλαίσια της αναβάθμισης της ποιότητας των υπηρεσιών που αναφέρθηκαν νωρίτερα, η 2014/52/EU επέβαλλε στους φορείς εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών κινδύνων να τις εκπονούν με τέτοιο τρόπο και λεξιλόγιο, ώστε να είναι κατανοητές από το ευρύ κοινό, κυρίως σε ό,τι αφορά την τρέχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος όπου πρόκειται να πραγματοποιηθεί ένα έργο και τις εναλλακτικές προτάσεις για τη μείωση των

περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Βασική μνεία στην εν λόγω οδηγία γίνεται και για την ανάγκη οι εθνικές αρχές των κρατών-μελών να μεριμνούν, ώστε οι επιτροπές έγκρισης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων να είναι αντικειμενικές στις γνωματεύσεις τους, χωρίς να υπάρχουν υπόνοιες απάτης ή μεροληψίας στη διαδικασία λήψης απόφασης. Τέλος, σε περίπτωση που ένα έργο ενδέχεται να έχει σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι υπεύθυνοι για την εκτέλεσή του θα πρέπει να προβούν στις απαραίτητες εκείνες αλλαγές, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι σχετικοί περιβαλλοντικοί κίνδυνοι. Μάλιστα, στις περιπτώσεις αυτές η οδηγία προβλέπει αυστηρούς και εντατικούς ελέγχους κατά τη διάρκεια εκπόνησης του έργου, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι προαναφερόμενες αλλαγές τηρούνται και στην πράξη (European Commission, 2017).

Σε γενικές γραμμές, για την εκπόνηση μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως αυτή έχει θεσπιστεί από την Ε.Ο.Κ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ακολουθούνται συγκεκριμένα βασικά βήματα. Αρχικά, ο υπεύθυνος (φυσικό πρόσωπο, οργανισμός, κοινοπραξία κτλ.) για την εκπόνηση ενός έργου έρχεται σε επαφή με τις εκάστοτε εθνικές αρχές, προκειμένου να ερωτήσει και να διαπιστώσει ποιες πληροφορίες απαιτούνται να προσκομίσει αναφορικά με το έργο και ποιες άλλες πτυχές του έργου θα πρέπει να καλύπτει η εν λόγω μελέτη. Στο επόμενο στάδιο ο υπεύθυνος για την ανάπτυξη του έργου προσκομίζει τις απαραίτητες περιβαλλοντικές πληροφορίες για το έργο, οι οποίες παρουσιάζονται πιο αναλυτικά στην επόμενη ενότητα. Οι πληροφορίες αυτές τίθενται εν συνεχεία υπόψη των αρμοδίων δημοσίων φορέων και οργάνων, καθώς επίσης και υπόψη του κοινού και γενικά όλων εκείνων των μερών που επηρεάζονται από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου άμεσα ή έμμεσα. Το επόμενο στάδιο είναι αυτό της απόφασης των αρμοδίων αρχών για την έγκριση ή μη του έργου, ή για την ανάγκη αλλαγής των περιβαλλοντικών παραμέτρων του έργου, αφού ληφθούν υπόψη και οι απόψεις όλων των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους έργου. Το τελευταίο βασικό στάδιο της διαδικασίας είναι αυτό της δημόσιας ανακοίνωσης της απόφασης για την υλοποίηση του έργου. Στο στάδιο αυτό δίνεται και η δυνατότητα σε όσους το επιθυμούν να προσφύγουν νομικά στα αρμόδια δικαστήρια, εφόσον δεν συμφωνούν με μέρος ή και το σύνολο της απόφασης. Λόγω του αναφαίρετου αυτού δικαιώματος, το οποίο, όπως ειπώθηκε και νωρίτερα, πηγάζει από τις διατάξεις της Σύμβασης του Aarhus, είναι δυνατόν να καθυστερήσει ή ακόμη και να ακυρωθεί η έναρξη ενός έργου, ακόμη και αν αυτό έχει αρχικά εγκριθεί (European Commission, 2017). Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατίθεται διαγραμματικά η βασική διαδικασία που ακολουθείται για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργου, όπως αυτή διαμορφώνεται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις εισηγήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά και όπως παρατίθεται από σχετικό οδηγό εκπαίδευσης σε περιβαλλοντικά θέματα και δη στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τον Ο.Η.Ε.

3.2. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, ένα βασικό στάδιο της διαδικασίας εκπόνησης μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η συλλογή και επισύναψη όλων των απαραίτητων περιβαλλοντικών και μη πληροφοριών για το έργο. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκπονήσει ένα βοηθητικό εγχειρίδιο, το οποίο περιγράφει λεπτομερώς το τι ακριβώς πρέπει να εμπεριέχει μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να συμμορφώνεται με τις ευρωπαϊκές οδηγίες εν ισχύ, όπως αυτές αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

Αρχικά, λοιπόν, ο υπεύθυνος για το έργο, ο οποίος, όπως αναφέρθηκε ωρίτερα, μπορεί να έχει οποιαδήποτε νομική μορφή, πρέπει να προσκομίσει μια λεπτομερή περιγραφή του έργου, για το οποίο και συντάσσεται η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η περιγραφή αυτή αναφέρεται όχι μόνο στην τοποθεσία του έργου, αλλά και στο είδος και τη μορφή, όπως επίσης και αναλύονται διεξοδικά όλες οι επιμέρους εργασίες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν, προκειμένου η τοποθεσία να λάβει τη μορφή που ενδείκνυται για την υλοποίηση του έργου. Πέραν των παραπάνω, η περιγραφή θα πρέπει να περιλαμβάνει και την περιγραφή των πόρων – φυσικών και υλικών – που θα πρέπει να δαπανηθούν – χρησιμοποιηθούν για την εκπόνηση του έργου, όπως επίσης και για την προβλεπόμενη απαιτούμενη ενέργεια και τις πηγές που θα χρειαστούν για την παραγωγή της ενέργειας αυτής (European Commission, 2017).

Η δεύτερη ενότητα μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εκπονείται με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα περιλαμβάνει το λεγόμενο βασικό σενάριο. Στο σενάριο αυτό περιλαμβάνεται η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος, στο οποίο θα πραγματοποιηθεί το έργο και στο οποίο πρόκειται να γίνουν άμεσες ή έμμεσες αλλαγές. Η περιγραφή αυτή αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση και αξιολόγηση των αλλαγών που πρόκειται να προκληθούν σε περιβαλλοντικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθούν οι όποιοι έλεγχοι γίνουν κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση του έργου. Σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, το βασικό σενάριο πρέπει να είναι «δυναμικό», λαμβάνοντας υπόψη του και διαφαινόμενες μελλοντικές περιβαλλοντικές αλλαγές, στο βαθμό, βέβαια, που κάτι τέτοιο είναι εφικτό. Προφανώς, η συλλογή των πληροφοριών περί των περιβαλλοντικών αλλαγών που πρόκειται να συντελεστούν λόγω του έργου θα πρέπει να γίνεται από έγκριτες και αξιόπιστες πηγές, όπως αντίστοιχες προηγούμενες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για έργα που αφορούν την ίδια ή εφάμιλλη περιοχή και που έχουν εγκριθεί, τα ευρωπαϊκά πρότυπα που είναι σε ισχύ, επίσημες βάσεις δεδομένων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αξιόπιστες βάσεις δεδομένων

επίσημων φορέων βιομηχανικών κλάδων, κυρίως αυτών των οποίων η δραστηριότητα έχει σημαντικό αντίκτυπο στο περιβάλλον (European Commission, 2017).

Η τρίτη ενότητα μια μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να περιλαμβάνει τη λεπτομερή περιγραφή των συγκεκριμένων περιβαλλοντικών παραγόντων που εμπλέκονται στην εκπόνηση ενός έργου. Κατά βάση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακρίνει τους περιβαλλοντικούς παράγοντες σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη αναφέρεται στους παράγοντες που αφορούν την κλιματική αλλαγή, στο βαθμό δηλαδή στον οποίο ένα έργο ενδέχεται να συντελέσει στην όξυνση του φαινομένου του θερμοκηπίου, το οποίο και είναι απόλυτα συνυφασμένο με την κλιματική αλλαγή. Η δεύτερη κατηγορία είναι αυτήν των ατυχημάτων και καταστροφών. Με άλλα λόγια, στην κατηγορία αυτή καταγράφονται εκείνοι οι παράγοντες ενός έργου που ενδέχεται να ενισχύσουν τον κίνδυνο πρόκλησης ατυχήματος ή καταστροφής, τόσο στο περιβάλλον, όσο και στους κατοίκους του και την πολιτιστική κληρονομιά του. Η επόμενη κατηγορία αναφέρεται στους παράγοντες που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα, δηλαδή τους παράγοντες εκείνους ενός έργου που ενδέχεται να προκαλέσουν αλλαγές στη χλωρίδα και την πανίδα, με ιδιαίτερη μνεία να γίνεται και για τυχόν υγρά στοιχεία του εν λόγω περιβάλλοντος, όπως θάλασσες, λίμνες και ποτάμια. Η τέταρτη και τελευταία κατηγορία παραγόντων αναφέρεται στους παράγοντες που επηρεάζουν τις φυσικές πηγές και πόρους. Οι παράγοντες αυτοί συγκεκριμένα αναφέρονται τόσο στην καταστροφή φυσικών πηγών, όσο και στην υπερβολική χρήση τους κατά το στάδιο υλοποίησης του έργου (European Commission, 2017).

Η τέταρτη ενότητα της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που υπόκεινται στα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περιλαμβάνει την περιγραφή των πολύ σημαντικών επιπτώσεων για το περιβάλλον και αυτούς που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με αυτό. Πιο συγκεκριμένα, αφού στην προηγούμενη ενότητα εντοπίζονται όλοι οι παράγοντες που ενδέχεται να προκαλέσουν αλλαγές στο περιβάλλον όπου πρόκειται να εκπονηθεί ένα έργο, στην ενότητα αυτή καταγράφονται μόνο οι παράγοντες που ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις για το περιβάλλον, καθώς και ποιες ακριβώς θα είναι οι επιπτώσεις αυτές. Η σοβαρότητα των επιπτώσεων δεν κρίνεται μόνο από το μέγεθος και την ενδεχόμενη χρηματική αξία αποκατάστασής τους, αλλά και από το βαθμό ευαισθησίας των ανθρώπων και λοιπών μερών που εμπλέκονται άμεσα στο περιβάλλον αυτό, δηλαδή από το βαθμό στον οποίο τα μέρη αυτά είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στις αλλαγές που πρόκειται να γίνουν στο περιβάλλον χωρίς να υπάρχουν σοβαρές συνέπειες για αυτούς. Είναι σημαντικό να αναφερθεί εδώ πως η αξιολόγηση της σοβαρότητας των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απαιτείται με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα να γίνεται όχι μόνο μεμονωμένα για κάθε έναν από τους παράγοντες, αλλά και αθροιστικά (European Commission, 2017).

Στην πέμπτη ενότητα μιας μελέτης γίνεται υποχρεωτική αναφορά εναλλακτικών στρατηγικών και δράσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι υπεύθυνοι ενός έργου θα πρέπει στο σημείο αυτό να περιγράψουν εναλλακτικά σχέδια εκπόνησης συγκεκριμένων μερών του έργου, σε μια προσπάθεια να μειωθούν όσο γίνεται περισσότερο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους. Τα δεδομένα που εντάσσονται στην ενότητα αυτή είναι πολύ σημαντικά, καθώς βοηθούν στη γρηγορότερη έγκριση της μελέτης, αλλά και στην έλλειψη μεγάλων αργοποριών στα στάδια υλοποίησης του έργου. Όσο σημαντική είναι η ανεύρεση και πρόταση εναλλακτικών σχεδίων δράσης, άλλο τόσο είναι και δύσκολη, κυρίως ως προς την έγκριση των στρατηγικών, δεδομένου ότι πέραν του ενιαίου ευρωπαϊκού πλαισίου εκπόνησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κάθε κράτος-μέλος της Ε.Ε. έχει τη δική του νομοθεσία, που πολλές φορές αντικρούει αυτή των άλλων κρατών-μελών, όπως και της Ε.Ε. γενικότερα. Πιο σημαντικά, οι υπεύθυνοι ενός έργου έχουν και την υποχρέωση να στοιχειοθετήσουν τις εναλλακτικές που προτείνουν, να δηλώσουν δηλαδή τους λόγους για τους οποίους οι εναλλακτικές αυτές θα μπορούσαν να επιφέρουν μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου (European Commission, 2017).

Η έκτη ενότητα της μελέτης περιλαμβάνει τα μέτρα που προτίθεται να λάβει ο υπεύθυνος ενός έργου, προκειμένου να αποφύγει, να διορθώσει ή να μειώσει μια περιβαλλοντική επίπτωση, όπως επίσης και να αποζημιώσει τα μέρη που μπορεί να επηρεαστούν αρνητικά από αυτήν. Όσον αφορά την έβδομη ενότητα, αυτή περιλαμβάνει την περιγραφή των τρόπων, μεθόδων και τεχνικών με τους οποίους οι υπεύθυνοι ενός έργου προτίθενται να πραγματοποιούν ελέγχους κατά τα στάδια υλοποίησης, ώστε να αποφευχθούν ή να διορθωθούν τυχόν αποκλίσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τις προβλεπόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου (European Commission, 2017). Πέραν αυτού, και όπως υποστηρίζεται και από τους Phillips (2003) και Lock (2007), η ορθή διαδικασία ελέγχων είναι πολύ σημαντική, καθώς, εκτός από την πρόληψη τυχόν αποκλίσεων από το αρχικό πλάνο, είναι δυνατόν να βοηθήσουν τους υπεύθυνους ενός έργου να εντοπίσουν τυχόν αστοχίες ή λανθασμένες εκτιμήσεις κατά το στάδιο αρχικού σχεδιασμού του έργου. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, αυτό σημαίνει πως οι υπεύθυνοι ενός έργου μπορεί κατά το στάδιο της υλοποίησης να ανακαλύψουν πως κάποια επιμέρους δραστηριότητα μπορεί τελικά να έχει πιο σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις αρχικά προβλεπόμενες, με αποτέλεσμα να χρειαστεί να ενεργοποιήσουν άμεσα κάποια εναλλακτική λύση. Είναι σημαντικό να αναφερθεί εδώ πως όπως συμβαίνει με τις προτάσεις εναλλακτικών μεθόδων και δράσεων, έτσι και οι έλεγχοι υπόκεινται εκτός από τους κανονισμούς της Ε.Ε. και στη νομοθεσία του εκάστοτε κράτους-μέλους. Έτσι, ακόμη και αν οι προβλεπόμενοι έλεγχοι που περιλαμβάνονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι σύμφωνοι με τις αντίστοιχες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

είναι δυνατόν οι αρμόδιες αρχές ενός κράτους-μέλους να ζητήσουν πρόσθετους ελέγχους, προκειμένου να υπάρξει συμμόρφωση και με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία (European Commission, 2017).

3.3. ΑΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Πέρα από τις παραπάνω επιμέρους ενότητες, τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθιστά ως υποχρεωτικό να υπάρχουν σε μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οι οδηγίες που έχει εκπονήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρονται και σε ποιοτικές-μη τεχνικές παραμέτρους της μελέτης. Πιο συγκεκριμένα, προφανώς και αυτονόητα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απαιτεί οι μελέτες να είναι ευανάγνωστες και κατανοητές. Πέραν αυτού, βασική απαίτηση των σχετικών ευρωπαϊκών οδηγιών είναι οι μελέτες να έχουν εκπονηθεί από επαγγελματίες με εξειδίκευση στο αντικείμενό τους, ώστε οι προτάσεις περί περιβαλλοντικών επιπτώσεων να είναι τόσο αξιόπιστες, όσο και στοιχειοθετημένες. Ιδανικά, οι επαγγελματίες αυτοί θα πρέπει να προέρχονται από συγκεκριμένη εκπαίδευση και έπειτα να αναφέρονται σε συγκεκριμένες λίστες. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και για την υποχρέωση των υπευθύνων των έργων να συμπεριλαμβάνουν στις μελέτες και τη μεθοδολογία που έχει ακολουθηθεί για την εκπόνησή τους, τόσο σε επίπεδο έρευνας και συλλογής πληροφοριών, όσο και σε επίπεδο πρότασης εναλλακτικών λύσεων, δράσεων και μεθόδων υλοποίησης του έργου υπό εξέταση (European Commission, 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι πρώτες προσπάθειες για την εισαγωγή των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε κάποιο συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο ξεκίνησαν από το 1974. Ουσιαστικά, ο πρώτος σχετικός νόμος που ψηφίστηκε έκτοτε ήταν ο νόμος 743/1977, ο οποίος μιλούσε περί της νομοθετημένης ανάγκης να προστατεύεται το περιβάλλον από κάθε μεμονωμένη, ανθρώπινη ή επιχειρηματική δραστηριότητα. Ακολούθησε ο νόμος 947/1979, ο οποίος προέβλεπε συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική προστασία των αστικών περιοχών, όπως επίσης και ο νόμος 998/1979, ο οποίος αναφερόταν στην υποχρέωση να προστατεύονται οι δασικές εκτάσεις από κάθε είδους επιχειρηματική ή άλλη δραστηριότητα, ενώ ταυτόχρονα θέσπισε και την ανάγκη να εκπονείται μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων οποτεδήποτε πρόκειται να εκπονηθεί το οποιοδήποτε έργο είτε σε δασική, είτε σε αστική έκταση. Πολύ σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε το διάταγμα 1180 του 1981, με το οποίο απαιτήθηκε για πρώτη φορά να πραγματοποιείται μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλες τις βιομηχανικές, δημόσιες και ιδιωτικές δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το αν οι δραστηριότητες αυτές αφορούσαν πάγιες και μόνιμες δραστηριότητες, ή μεμονωμένες, στα πλαίσια δηλαδή εκπόνησης κάποιου συγκεκριμένου έργου (Botetzagias, 2008).

Το έτος 1986 αποτέλεσε ορόσημο για την θέσπιση οργανωμένου εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, με τη ψήφιση του νόμου 1650/1986, το ελληνικό κοινοβούλιο ψήφισε τους βασικούς κανόνες για την κατάρτιση και έγκριση των μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Όπως θα αναλυθεί και πιο διεξοδικά στο επόμενο κεφάλαιο, ο νόμος αυτός έθεσε το νομοθετικό πλαίσιο για τη διάκριση των έργων σε συγκεκριμένες κατηγορίες. Παράλληλα, ο νόμος 1650/1986 έθεσε και το πλαίσιο αναφορικά με τα είδη μελέτης που χρειάζονται για κάθε έργο, ανάλογα με τη φύση του έργου, την κατηγορία και το μέγεθός του, τα μέλη που θα πρέπει να εμπλέκονται κάθε φορά στη διαδικασία εκπόνησης της μελέτης, αλλά και το χρονικό περιθώριο που είναι διαθέσιμο για την εκπόνησή της κάθε φορά. Έκτοτε, δεν θεσπίστηκε και δεν εφαρμόστηκε κάποια άλλη εθνική νομοθετική ρύθμιση στην Ελλάδα, αφού από το 1990 και μετά η Ελλάδα υιοθέτησε και αυτή την οδηγία 85/337 της Ε.Ε.. Μάλιστα, ήταν μια από τις τελευταίες χώρες της Ε.Ε. που υιοθέτησαν και ψήφισαν την εφαρμογή της εν λόγω ευρωπαϊκής οδηγίας (Androulidakis & Karakassis, 2006). Οι διατάξεις της οδηγίας αυτής περιλαμβάνονται και στις διατάξεις του νόμου 4014/11 περί «περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος» (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2011).

Όπως αναφέρεται από τους Τολέρη & Κουλίδη (2014), ο νόμος 4014/11 αποτέλεσε ίσως την πιο σημαντική εξέλιξη στον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό κράτος έχει αντιμετωπίσει διαχρονικά το θέμα της περιβαλλοντικής προστασίας στα πλαίσια σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων. Πιο συγκεκριμένα, η εφαρμογή του νόμου αυτού επέφερε δύο πολύ σημαντικά επιτεύγματα. Το πρώτο είναι πως ο εν λόγω νόμος επέφερε την απλούστευση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών που απαιτούνται για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, με κύρια χαρακτηριστικά τη μείωση της γραφειοκρατίας, καθώς και τη μείωση του χρόνου που απαιτείται πλέον για να δοθούν όλες οι απαραίτητες εγκρίσεις, καθώς και η τελική περιβαλλοντική αδειοδότηση. Το δεύτερο μεγάλο επίτευγμα ήταν πως μειώθηκε δραστικά και ο αριθμός των έργων για τα οποία απαιτείται υποβολή και αξιολόγηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προκειμένου να αδειοδοτηθούν περιβαλλοντικά. Όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια, αφενός τα έργα έχουν διαχωριστεί σε συγκεκριμένες κατηγορίες με βάση τις προβλεπόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους, και αφετέρου υπάρχουν και έργα για τα οποία δεν απαιτείται η υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αφού υπόκεινται πλέον στις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις. Η εφαρμογή του νόμου 4014/11, λοιπόν, όπως επίσης και οι πρόσθετες μετέπειτα υπουργικές διατάξεις που τον πλαισίωσαν, οδήγησαν στη διαμόρφωση ενός πιο αποδοτικού, συγκεκριμένου, διαφανούς και επιστημονικού πλαισίου αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου στην Ελλάδα. Παράλληλα, η δυνατότητα υλοποίησης πληθώρας πρώην γραφειοκρατικών διαδικασιών μέσω του διαδικτύου πλέον έχουν επίσης απλουστεύσει και συντομεύσει περαιτέρω τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, όπως άλλωστε αυτά επιτάσσονται πλέον και από την ευρωπαϊκή νομοθεσία (Τολέρης & Κουλίδης, 2014).

Κατά κανόνα, τα στάδια που απαιτούνται για την εκπόνηση και υποβολή μιας μελέτης περίπτωσης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι αυτά που ισχύουν με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία, όπως αυτή αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Αφού γίνουν οι απαραίτητες αξιολογήσεις και εγκρίσεις, το Άρθρο 2.1 του Νόμου 4014/2011 προβλέπει την έκδοση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ). Σε συνάρτηση με την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο Κεφάλαιο 2 της διπλωματικής αυτής εργασίας περί του ορισμού και της ανάγκης εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο ρόλος μιας ΑΕΠΟ είναι ακριβώς η δημιουργία ενός συγκεκριμένου νομικού και περιβαλλοντικού πλαισίου για την εκπόνηση ενός έργου. Η ΑΕΠΟ, η οποία βάσει νόμου έχει διάρκεια 10 ετών, αναφέρει όλους εκείνους τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς στους οποίους υπόκειται ένα έργο, ενώ είναι σημαντικό να αναφερθεί πως σε περίπτωση που προκύψει πως ένα έργο έχει σοβαρότερες ή διαφορετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από αυτές που αρχικά έχουν προβλεφθεί, όχι μόνο είναι απαραίτητη η εφαρμογή των εναλλακτικών πλάνων διαχείρισης περιβαλλοντικών κινδύνων που έχουν κατατεθεί στα πλαίσια υποβολής της μελέτης, αλλά είναι δυνατόν να ζητηθούν από την αρμόδια αρχή πρόσθετα μέτρα

περιβαλλοντικής προστασίας. Στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατόν να δοθεί παράταση στη 10ετή διάρκεια της ΑΕΠΟ, κάτι για το οποίο απαιτείται να κατατεθεί ο λεγόμενος "Φάκελος Τροποποίησης ΑΕΠΟ", ο οποίος και περιλαμβάνει όλες τις τροποποιήσεις που έχουν εγκριθεί στα πλαίσια της αρχικής ΑΕΠΟ που έχει εκδοθεί. Παράταση για 4 επιπλέον χρόνια μπορεί να δοθεί και για έργα που διαθέτουν ως Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης την Οικολογική Διαχείριση και Οικολογικό Έλεγχο (EMAS). Την ίδια στιγμή, είναι δυνατόν να δοθεί και παράταση για 2 έτη για την περίπτωση έργων και δραστηριοτήτων που διαθέτουν Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ISO 14001 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011).

Στα πλαίσια της εφαρμογής της κοινοτικής οδηγίας 85/337 της Ε.Ε, οι Androulidakis & Karakassis, (2006) διεξήγαγαν έρευνα, προκειμένου να διερευνήσουν το βαθμό στον οποίο έχει εφαρμοστεί σωστά στην Ελλάδα. Για την έρευνά τους, η οποία πραγματοποιήθηκε σε επιλεγμένες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εκπονήθηκαν στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία 1993-2003, οι ερευνητές αξιολόγησαν την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας με βάση ποιοτικά χαρακτηριστικά των μελετών και όχι τα όσα ρητά και υποχρεωτικά προβλέπονται σε τεχνικό επίπεδο. Σύμφωνα με τα ευρήματά τους, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των μελετών του δείγματος δεν ήταν εφάμιλλα με τις σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αυτές αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Μάλιστα, οι ερευνητές διέκριναν μικρά έως ανύπαρκτα σημάδια βελτίωσης της ποιότητας των μελετών με το πέρασμα των ετών, όπου θα περίμενε κανείς να υπάρχει μεγαλύτερη εξοικείωση με την εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών. Οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα πως στις μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εκπονούνται στην Ελλάδα έμφαση δίδεται στη συμμόρφωση με τις υποχρεωτικές διατάξεις των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όχι στα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους.

Στο αντίθετο συμπέρασμα κατέληξαν οι Cashmore, Christophilopoulos & Cobb (2002), οι οποίοι διεξήγαγαν και εκείνοι έρευνα, προκειμένου να αξιολογήσουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο μηχανισμός εκπόνησης και εγκρίσεων περιβαλλοντικών μελετών στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην ευρύτερη περιφέρεια της Θεσσαλονίκης, έργα της οποίας αποτέλεσαν και το δείγμα της έρευνας. Σύμφωνα με τα ερευνητικά ευρήματα, περιγραφικά και ποιοτικά ζητήματα δεν φαίνεται να υπήρχαν στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων του δείγματος, σε αντίθεση με τα επιστημονικά θέματα, για τα οποία οι ερευνητές αναφέρουν ότι παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις. Παράλληλα, οι ερευνητές κάνουν λόγο για έλλειψη επικοινωνίας των υπεύθυνων των έργων και των αρμόδιων περιβαλλοντικών αρχών με τα μέρη εκείνα που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός έργου, χαρακτηρίζοντας μάλιστα αυτό ως το πιο σημαντικό μειονέκτημα της διαδικασίας μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα.

Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Botetzagias (2008) διεξήγαγε και αυτός έρευνα, προκειμένου να αξιολογήσει την ποιότητα των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των διαδικασιών εκπόνησής τους στην Ελλάδα. Η έρευνα είχε τη μορφή δημοσκόπησης με ερωτηματολόγια, τα οποία διανεμήθηκαν σε ηγετικά στελέχη γραφείων που ασχολούνται με περιβαλλοντικές αξιολογήσεις. Σύμφωνα με τα ερευνητικά ευρήματα, τα επαγγελματικά γραφεία που αναλαμβάνουν την εκπόνηση μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων ή των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων πάσχουν σημαντικά από έλλειψη καταρτισμένων και εξειδικευμένων επαγγελματιών, όπως επίσης και από έλλειψη τεχνικών μέσων τέτοιων που να διασφαλίζουν την αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη δυνατή εκτίμηση των περιβαλλοντικών κινδύνων που είναι δυνατόν να προκληθούν από ένα έργο ή μια δραστηριότητα. Πέραν αυτού, τα στελέχη των περιβαλλοντικών γραφείων παραδέχθηκαν πως η ποιότητα των υπηρεσιών τους δεν είναι υψηλή και μάλιστα φθίνει με το πέρασμα των ετών, λόγω της μεγάλης ζήτησης μελετών σε συνδυασμό με το μικρό αριθμό γραφείων εκπόνησης μελετών εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που είναι επισήμως αναγνωρισμένα από το ελληνικό κράτος. Παράλληλα, τα στελέχη που συμμετείχαν στην έρευνα επισήμαναν και το γεγονός ότι η διαδικασία εκπόνησης περιβαλλοντικών μελετών χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό γραφειοκρατίας και αυστηρότητας σε νομικό επίπεδο, με αποτέλεσμα τελικά να σημειώνονται σημαντικές καθυστερήσεις, οι οποίες μειώνουν ακόμη περισσότερο την ποιότητα της διαδικασίας περιβαλλοντικών εγκρίσεων των έργων στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, μέρος της ελληνικής νομοθεσίας για τις μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι και η κατηγοριοποίηση των έργων για τα οποία εκπονούνται οι μελέτες αυτές. Στα πλαίσια αυτά, τα έργα – τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά – που υπόκεινται στην ανάγκη έγκρισης των προβλεπόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες, τις κατηγορίες Α και Β, όπως αυτό προβλέπεται από το νόμο Ν. 4014/2011. Η κατηγοριοποίηση αυτή γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, δηλαδή το είδος και μέγεθος του έργου, το είδος και η ποσότητα των αποβλήτων, ουσιών, ρύπων και θορύβου που πρόκειται να εξαχθούν προς το περιβάλλον, εξαιτίας της υλοποίησης του έργου, το βαθμό στον οποίο είναι δυνατόν να προληφθούν και να μειωθούν οι προβλεπόμενοι κίνδυνοι για το περιβάλλον, καθώς και ο κίνδυνος ατυχήματος. Τα παραπάνω κριτήρια χρησιμοποιούνται ώστε να διαπιστωθεί τελικά η σπουδαιότητα των επιπτώσεων των εκάστοτε έργων για το περιβάλλον (Botetzagias, 2008).

Με βάση τα παραπάνω, η κατηγορία Α περιλαμβάνει τα έργα εκείνα που θεωρούνται πως έχουν σημαντικές και γενικευμένες επιπτώσεις για το περιβάλλον, ενώ τα έργα που υπάγονται στην κατηγορία Β είναι αυτά που θεωρούνται πως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους είναι λιγότερο σημαντικές και περισσότερο τοπικού χαρακτήρα. Τα έργα της κατηγορίας Α διακρίνονται σε δύο ακόμη υποκατηγορίες, τις υποκατηγορίες Α1 και Α2. Η πρώτη υποκατηγορία περιλαμβάνει έργα που θεωρούνται πως οι επιπτώσεις τους στο περιβάλλον αναμένεται να είναι εξαιρετικά σημαντικές και σοβαρές, ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει έργα, των οποίων οι ενδεχόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους θεωρούνται ως σημαντικές μεν, αλλά όχι εξαιρετικά σημαντικές, όπως αυτές της υποκατηγορίας Α1 (Cashmore et al., 2002). Όσον αφορά τα έργα της κατηγορίας Β, παρά το ότι δεν αναμένεται να προκαλέσουν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη και υλοποίησή τους οφείλουν να προσκομίσουν σχετικά έγγραφα, τα οποία αποδεικνύουν πως έχει ληφθεί μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος. Βέβαια, λόγω της αυξημένης ευαισθησίας σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, η διαδικασία έκδοσης περιβαλλοντικής άδειας ακόμη και για τα έργα που ανήκουν στην κατηγορία Β έχει γίνει και αυτή πιο αυστηρή (Κουτούπα - Ρεγκάκου, 2005). Όπως αναφέρουν οι Cashmore et al. (2002), θεωρητικά υπάρχει και τρίτη κατηγορία έργων στην Ελλάδα, η λεγόμενη κατηγορία Γ, η οποία αναφέρεται σε έργα που δεν θεωρούνται πως υπάρχει περίπτωση να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι ερευνητές αναφέρουν πως σε αντίθεση με προηγούμενα χρόνια, σπανίζουν οι περιπτώσεις όπου τα έργα κατατάσσονται πλέον σε αυτήν την

κατηγορία, αφού, λόγω της αυξημένης ευαισθησίας σε περιβαλλοντικά θέματα, τέτοιου είδους έργα τις περισσότερες φορές εντάσσονται τελικά στην κατηγορία Β.

Αναφορικά με τη διαδικασία αδειοδότησης των έργων, για τα έργα που υπάγονται στην κατηγορία Α αρχικά θα μπορούσε να ζητηθεί από τους υπεύθυνους του έργου στην αρμόδια αρχή να προσδώσει μια γνωμοδότηση Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ). Εφόσον ζητηθεί η γνωμοδότηση αυτή (καθώς κάτι τέτοιο είναι προαιρετικό) και εφόσον είναι θετική, ακολουθεί η προσκόμιση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τους υπεύθυνους του έργου. Ειδικότερα για την περίπτωση των έργων που υπάγονται στην υποκατηγορία Α1, αρμόδιος φορέας για την έγκριση ή απόρριψη της μελέτης είναι η Διεύθυνση Περιβαλλοντικών Αδειοδοτήσεων (ΔΠΠΑ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΚΑ). Όσον αφορά τα έργα που υπάγονται στην υποκατηγορία Α2, έγκριση για τις αντίστοιχες μελέτες δίδεται από τις περιβαλλοντικές επιτροπές του εκάστοτε δήμου ή της περιφέρειας στο περιβάλλον των οποίων υπόκειται το έργο υπό εξέταση (Botetzagias, 2008). Λαμβάνοντας υπόψη τα έργα περιορισμένου περιβαλλοντικού κινδύνου και επιπτώσεων, όπως αυτά υπάγονται στην κατηγορία Β, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα δεν είναι απαραίτητη η εκπόνηση και κατάθεση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Όμως, και πάλι θα πρέπει να κατατεθούν όλες οι πληροφορίες και τα έγγραφα που αφορούν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός έργου, τα οποία και θα πρέπει να εγκριθούν, προκειμένου να δοθεί και η τελική άδεια για την εκκίνηση υλοποίησης του έργου. Παράλληλα, τα έργα που ανήκουν στην κατηγορία Β υπόκεινται βάσει του νόμου 4014/2011 και στις λεγόμενες Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις, οι οποίες και αναλύονται διεξοδικά σε επόμενο κεφάλαιο (Κουτούπα - Ρεγκάκου, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των προηγούμενων κεφαλαίων, οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων ανήκουν στην ευρύτερη πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος, τόσο σε εθνικό, όσο σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση, τόσο η εθνική νομοθεσία, όσο και η νομοθεσία της Ε.Ε. βασίζονται σε κάποια συγκεκριμένα πρότυπα, τα οποία και επιτάσσουν να ακολουθούνται από όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην εκπόνηση ενός έργου. Με βάση τα πρότυπα αυτά έχουν αναπτυχθεί και οι λεγόμενες Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ), όπως και οι Πρότυπες Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Για την ακρίβεια, οι ΠΠΔ αποτελούν τις δεσμεύσεις και τα πρότυπα προστασίας του περιβάλλοντος, τα οποία και θα πρέπει να ακολουθούνται για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των έργων, πέραν των ειδικότερων μέτρων που πρέπει να λαμβάνονται, ανάλογα με το είδος του έργου, την κατηγορία και το μέγεθός του κάθε φορά. Με άλλα λόγια, οι ΠΠΔ αναφέρονται σε βασικές περιβαλλοντικές διατάξεις, με τις οποίες θα πρέπει να εναρμονίζονται συγκεκριμένα έργα και κατά βάση αυτά για τα οποία δεν απαιτείται η υποβολή ειδικής μελέτης εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Κουτούπα - Ρεγκάκου, 2005).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2019), αλλά και όπως αναλύθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, για τα έργα που υπάγονται στις δραστηριότητες Β κατηγορίας δεν απαιτείται η υποβολή και έγκριση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά τα έργα αυτά υπόκεινται σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ), που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των απαιτούμενων κατά περίπτωση αδειών που προβλέπονται για την κατασκευή, εγκατάσταση ή λειτουργία τους. Η ίδια πηγή αναφέρει πως υπάρχουν 12 διαφορετικές ομάδες ΠΠΔ, ανάλογα με το είδος έργου που αφορούν, ενώ όλες οι ΠΠΔ διευκρινίζονται και ορίζονται από συγκεκριμένο ΦΕΚ. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις ομάδες ΠΠΔ για το κάθε είδος έργου, όπως αυτές περιλαμβάνονται στη σχετική ελληνική νομοθεσία και όπως τις παρουσιάζει επακριβώς στην επίσημη ιστοσελίδα του το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Οι οργανισμοί που έχουν αναλάβει την υλοποίηση ενός έργου οφείλουν να υποβάλλουν σχετική αίτηση στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος, προκειμένου να ενταχθεί το έργο τους στις ΠΠΔ (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2019).

Πίνακας 1: Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις στην Ελλάδα

Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις		
Ομάδα (υ.α. 1958/2012)	Είδος έργων/δραστηριοτήτων	ΦΕΚ
1	Έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών	ΦΕΚ 2505/B/7-10-2013
2	Υδραυλικά έργα	ΦΕΚ Β 3071-03.12.2013
3	Λιμενικά έργα	ΦΕΚ Β' 2425/27.9.2013
4	Συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών	ΦΕΚ Β 3072-03.12.2013
5	Εξορυκτικές δραστηριότητες	ΦΕΚ Β' 2001/14.8.2013
6	Τουριστικές εγκαταστάσεις	ΦΕΚ Β' 3438/24.12.2013
6	Υγειονομικές μονάδες	ΦΕΚ Β' 3266/20.12.2013
6	Εμπορικά κέντρα, χώροι στάθμευσης, αθλητικές εγκαταστάσεις, εκπαίδευση	ΦΕΚ 2507/B/7-10-2013
7	Κτηνο-πτηνοτροφικές εγκαταστάσεις	ΦΕΚ Β' 2002/14.8.2013
8	Υδατοκαλλιέργειες	ΦΕΚ Β' 2405/26.9.2013
9	Βιομηχανικές δραστηριότητες	ΦΕΚ Β' 1275/11.4.2012
9	Μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας	ΦΕΚ Β' 1987/14.8.2013
9	Συνεργεία αυτοκινήτων	ΦΕΚ Β' 2446/30.9.2013
10	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	ΦΕΚ Β' 104/24.1.2013
11	Κέντρα υψηλής τάσης και υποσταθμοί	ΦΕΚ Β' 1999/14.8.2013
11	Σταθμοί ανεφοδιασμού οχημάτων με καύσιμα	ΦΕΚ Β' 2036/22.8.2013
12	Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας	ΦΕΚ Β' 2498/19.9.2014
12	Χερσαίες εγκαταστάσεις διαχείμανσης και μικροεπισκευής σκαφών	ΦΕΚ Β' 2407/27.9.2013
12	Χώροι συγκέντρωσης και διακίνησης παλαιών μετάλλων ή προσωρινής συγκέντρωσης οχημάτων τέλους κύκλου ζωής	ΦΕΚ Β 2932-20.11.2013
12	Χώροι αποθήκευσης και διακίνησης οικοδομικών υλικών που περιλαμβάνουν διακίνηση χυδών υλικών (άμμος, χαλίκι κ.ά.)	ΦΕΚ Β 2932-20.11.2013

12	Σωφρονιστικά καταστήματα και κέντρα κράτησης	<u>ΦΕΚ Β'</u> <u>2035/22.8.2013</u>
12	Αλυκές	<u>ΦΕΚ Β'</u> <u>2405/26.9.2013</u>

(Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ – ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

Τα προηγούμενα κεφάλαια ανέπτυξαν το θεωρητικό και νομικό πλαίσιο με βάση το οποίο εκπονούνται οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προτού ξεκινήσει υλοποίηση ενός έργου οποιασδήποτε κατηγορίας. Στα πλαίσια της παραγωγικής προσέγγισης που υιοθετήθηκε για τη διπλωματική αυτή εργασία, το κεφάλαιο αυτό αναλύει κάποιες μεμονωμένες μελέτες περίπτωσης έργων, η περιβαλλοντική αδειοδότηση των οποίων στηρίχθηκε στην έγκριση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς επίσης και έργων όπου έχει αμφισβητηθεί η περιβαλλοντική αδειοδότησή τους, λόγω παρεμβάσεων και προσφυγών που έγιναν, με γνώμονα το ότι δεν πληρούν τις προβλεπόμενες προδιαγραφές για τη λειτουργία των έργων χωρίς να επηρεάζεται το οικοσύστημα και ο ανθρώπινος παράγοντας. Όντως, όπως θα αναλυθεί στις μελέτες περίπτωσης που ακολουθούν, αλλά και όπως αναλύεται και από τους Androulidakis & Karakassis (2006), είναι αρκετά σύνηθες το φαινόμενο να γίνονται προσφυγές με βάση τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου (στην Ελλάδα γίνονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας – ΣτΕ), οι οποίες μπορεί να κατατεθούν από πολίτες, περιβαλλοντικές οργανώσεις, ανταγωνιστικές κατασκευάστριες εταιρίες, διάφορους κρατικούς ή μη οργανισμούς, νομικές εταιρίες και δικηγόρους, και καθώς και από οποιοδήποτε άλλο μέρος που έχει άμεσο ή έμμεσο συμφέρον, ή επηρεάζεται άμεσα ή έμμεσα από την υλοποίηση ή μη ενός έργου. Πέρα από μελέτες περίπτωσης που αφορούν την Ελλάδα, αναλύονται και μελέτες περίπτωσης από χώρες του εξωτερικού, ώστε να αναλυθεί και η ευρωπαϊκή εμπειρία γύρω από το θέμα των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

7.1. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

7.1.1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΧΥΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Οι Καρακώστα και Νικολάου (2008) αναλύουν την περίπτωση του έργου κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ στο Νομό Ιωαννίνων και συγκεκριμένα στην περιοχή «Ελληνικό», αναλύοντας τη διαδικασία και τα κριτήρια με βάση τα οποία λήφθηκε η συγκεκριμένη απόφαση υλοποίησης του έργου. Οι ερευνητές, οι οποίοι παρουσίασαν τις προτάσεις και την ανάλυσή τους στα πλαίσια του Γ' Περιβαλλοντικού Συνεδρίου Μακεδονίας που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, αναφέρονται στο γεγονός πως το έργο επεξεργασίας σκουπιδιών, λημμάτων και λοιπών απορριμμάτων είναι ουσιαστικής και ζωτικής σημασίας για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Εντούτοις, όμως, ακόμη και για την έγκριση ενός τέτοιου έργου απαιτείται η αξιολόγηση όχι μόνο των σαφών περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων του, αλλά και των παρενεργειών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει. Πιο συγκεκριμένα, οι ερευνητές

ασχολούνται αρχικά με την επιλογή της περιοχής «Ελληνικό», την οποία και χαρακτηρίζουν ως μια σωστή επιλογή, καθώς η εν λόγω περιοχή βρίσκεται πολύ κοντά στην κύρια πηγή παραγωγής στερεών αποβλήτων του Νομού Ιωαννίνων, το έδαφός της έχει πάχος τέτοιο που να επιτρέπει την κατασκευή και λειτουργία του ΧΥΤΑ, ενώ δεν υπάρχει οπτική επαφή από οικισμούς, κάτι που πέρα από υγειονομικό, έχει και αισθητικό ενδιαφέρον. Αξίζει να σημειωθεί πως η περιοχή αξιολογήθηκε και από πολιτιστική άποψη, καθώς αρχαιολογικοί φορείς πρότειναν την εν λόγω τοποθεσία, αφού είχε πραγματοποιηθεί έλεγχος για τυχόν αρχαιολογικό ενδιαφέρον (βλ. Εικόνα 1). Αυτό συνάδει με την ανάλυση των Ρεμουντάκη και συν. (2004), σύμφωνα με τους οποίους οι μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα πρέπει να αναλύουν και να αξιολογούν και τους κινδύνους που μπορεί να εγκυμονεί ένα έργο και στην πολιτιστική κληρονομιά ενός μέρους. Χωρίς αμφιβολία, για την έγκριση του έργου σημαντικό ρόλο έπαιξε το ότι η λειτουργία του ΧΥΤΑ θα βοηθούσε στο να σταματήσει η ανεξέλεγκτη διάθεση απορριμμάτων σε πολλά ατύχιστα σημεία του νομού, σε συνδυασμό με το ότι πέρα από την υγεία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων, η έλλειψη οργανωμένου ΧΥΤΑ επηρέαζε αρνητικά και την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Αναφορικά με την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δεν εντοπίστηκαν επιπτώσεις για τη φάση κατασκευής του έργου, οι οποίες δεν θα εξαλείφονταν με την ολοκλήρωση της κατασκευής. Όσον αφορά τη λειτουργία του έργου, προνοήθηκε οι εκσκαφές να γίνουν σε βάθος τέτοιο που να μην επηρεάζει την αισθητική του γειτονικού περιβάλλοντος, ενώ είναι σημαντικό και το ότι η ελαχιστοποίηση της ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων σε διάφορες περιοχές κατέστησε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου ως απόλυτα θετικές. Για τους παραπάνω λόγους, κρίθηκε πως το εν λόγω έργο πληρούσε τις απαιτούμενες περιβαλλοντικές προδιαγραφές και τα πλεονεκτήματά του υπερτερούσαν των όποιων μειονεκτημάτων του, με αποτέλεσμα το έργο να εγκριθεί, χωρίς να γίνει καμία προσφυγή στο ΣτΕ από άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενα μέρη.

Εικόνα 1: Το Έργο ΧΥΤΑ στο Ελληνικό του Ν. Ιωαννίνων

(Πηγή: Press Online, 2016)

7.1.2. ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΒΑΣΗΣ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ ΤΗΣ COSMOTE ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΥΔΟΥ

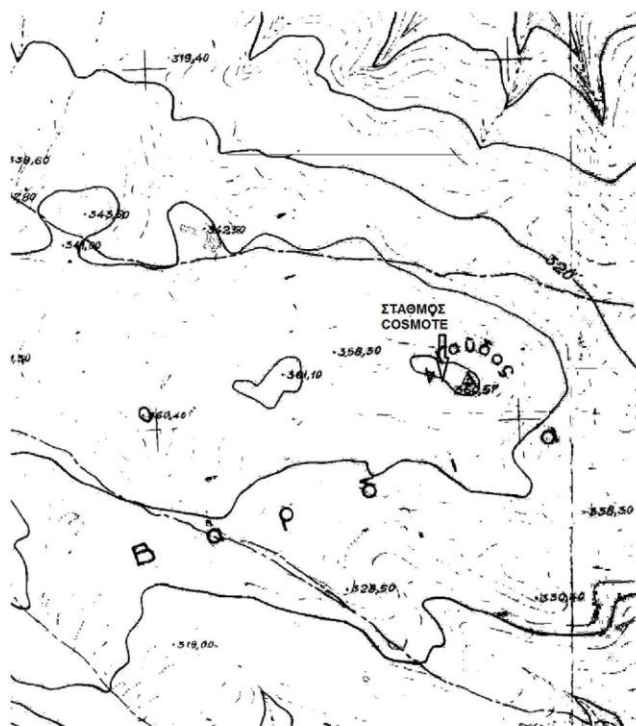
Μια άλλη μελέτη περίπτωσης, όπου φαίνεται πως έχει ακολουθηθεί ορθά η διαδικασία εκπόνησης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και αίτησης περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων, είναι αυτή της Cosmote αναφορικά με την εγκατάσταση και επέκταση του σταθμού βάσης κινητής τηλεφωνίας της εταιρίας στη θέση Βάρδια στη Γαύδο. Σύμφωνα με τη σχετική δημοσίευση από την κατασκευαστική εταιρία Γιάγκος & ΣΙΑ (2015), η οποία και ανέλαβε το έργο για λογαριασμό της Cosmote, η εταιρία εκπόνησε και υπέβαλε μια πολύ λεπτομερή και επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το έργο που αναφέρεται παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι στο ίδιο γεωγραφικό σημείο λειτουργούν βάσεις κινητής τηλεφωνίας και άλλων ανταγωνιστικών της Cosmote εταιριών, όπως είναι η Wind και η Vodafone, κάτι που αναδεικνύει πως υπάρχει δεδικασμένο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργου ίδιας φύσης και μεγέθους, εντούτοις η Cosmote υπέβαλε ως όφειλε μια λεπτομερή μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προκειμένου να λάβει περιβαλλοντική άδεια για το έργο της. Στην περίπτωση, λοιπόν, της Cosmote, η εταιρία υπέβαλλε μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών κινδύνων, στην οποία καταδεικνύει την περιοχή Βάρδια ως ιδανική για την εγκατάσταση του σταθμού της, δεδομένου ότι αφενός εκεί έχουν συγκεντρωθεί οι βάσεις κινητής τηλεφωνίας και των υπολοίπων ανταγωνιστικών εταιριών και αφετέρου ότι η εν λόγω περιοχή βρίσκεται

εκτός σχεδίου πόλεως και μάλιστα σε απόσταση 3,4 χιλιομέτρων από την πιο κοντινή κατοικημένη περιοχή (Γιάγκος & ΣΙΑ, 2015) (βλ. Εικόνα 2).

Παράλληλα, αναφερόμενη στις επιπτώσεις της λειτουργίας, η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων της Cosmote αναφέρει με ειλικρίνεια πως αυτού του είδους οι βάσεις κινητής τηλεφωνίας μπορεί να εξυπηρετούν τη βελτίωση της επικοινωνίας των πολιτών και άρα του τρόπου ζωής τους, αλλά ταυτόχρονα παράγουν ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, η οποία αυξάνει τη θερμοκρασία του ανθρώπινου σώματος και συγκεκριμένων ζωτικών οργάνων του ανθρώπινου οργανισμού. Για το λόγο αυτό και το έργο έχει πραγματοποιηθεί σε πολύ μακρινή απόσταση από κατοικημένες περιοχές. Επιπρόσθετα, δεδομένου ότι το εν λόγω έργο ανήκει στην κατηγορία Α, δηλαδή στα έργα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις για το περιβάλλον, η Cosmote αναλύει με λεπτομέρεια τις επιπτώσεις που έχει ένα τέτοιο έργο στη χλωρίδα, την πανίδα, το ακουστικό και το δομημένο περιβάλλον, τη χρήση γης, την ανθρώπινη υγεία και αισθητική, όπως επίσης και τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για τις τοπικές κοινωνίες και την τουριστική ανάπτυξη. Τεκμηριώνοντας την άποψή της μέσω των απόψεων ειδικών μηχανικών και αρχιτεκτόνων, που επίσης υπογράφουν τη σχετική μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Cosmote χαρακτηρίζει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου της ως βραχυπρόθεσμες και αντιμετωπίσιμες. Μάλιστα, η εταιρία αναφέρει μελέτες και περισσότερο βιώσιμες λύσεις που εξετάστηκαν και τους λόγους για τους οποίους δεν ήταν δυνατόν να υλοποιηθούν (Γιάγκος & ΣΙΑ, 2015).

Εικόνα 2: Τοποθεσία Σταθμού Cosmote στην Περιοχή Βάρδια της Γαύδου

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ – ΘΕΣΗ "ΒΑΡΔΙΑ ΓΑΥΔΟΥ Χ", ΚΩΔΙΚΟΣ: 140-6074

COSMOTE ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ Α.Ε.

Σελίδα 7

(Πηγή: Γιάγκος & ΣΙΑ, 2015)

Στον πίνακα που ακολουθεί συνοψίζονται οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου κατασκευής και λειτουργίας της βάσης κινητής τηλεφωνίας της Cosmote στη Γαύδο, όπως αυτές προβλέπονται από τη μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που υπέβαλε προς έγκριση η εταιρία.

Πίνακας 2: Εκτιμώμενες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις για το Έργο Κατασκευής και Λειτουργίας Βάσης Κινητής Τηλεφωνίας της Cosmote στη Γαύδο

	ΕΙΔΟΣ			ΜΕΓΕΘΟΣ			ΔΙΑΡΚΕΙΑ		ΑΝΑΤΑΞΗ			ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ		
	ΘΕΤΙΚΕΣ	ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ	ΑΣΘΕΝΕΙΣ	ΜΕΤΡΙΕΣ	ΙΣΧΥΡΕΣ	ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΕΣ	ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ	ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΜΗ ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ	ΜΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ
ΜΙΚΡΟΚΛΙΜΑ		X		X			X		X			X		
ΕΔΑΦΟΣ		X		X			X		X			X		
ΑΕΡΑΣ		X		X			X		X			X		
ΕΠΙΦΑΝ/ΚΑ ΝΕΡΑ		X		X			X		X			X		
ΥΠΟΓΕΙΑ ΝΕΡΑ		X		X			X		X			X		
ΧΛΩΡΙΔΑ		X		X			X		X			X		
ΠΑΝΙΔΑ		X		X			X		X			X		
ΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ			X	X			X		X			X		
ΧΡΗΣΗ ΓΗΣ		X		X			X		X			X		
ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ		X		X			X		X			X		
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	X			X			X		X			X		
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ		X		X			X		X			X		

	ΕΙΔΟΣ			ΜΕΓΕΘΟΣ			ΔΙΑΡΚΕΙΑ		ΑΝΑΤΑΞΗ			ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ		
	ΘΕΤΙΚΕΣ	ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ	ΑΣΘΕΝΕΙΣ	ΜΕΤΡΙΕΣ	ΙΣΧΥΡΕΣ	ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΕΣ	ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ	ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΜΗ ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΕΣ	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ	ΜΕΡΙΚΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ	ΜΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΜΕΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ		X		X			X		X			X		
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ			X	X				X				X		
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΨΥΧΗ		X		X			X		X			X		
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡ/ΜΙΑ		X		X			X		X			X		

(Πηγή: Γιάγκος & ΣΙΑ, 2015)

7.1.3. ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ - ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ART HOTEL DEBONO ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της διπλωματικής αυτής εργασίας πως οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι απαραίτητο να υποβάλλονται και να εγκρίνονται όχι μόνο για τα νέα έργα, αλλά και για έργα που αφορούν τη δομή και λειτουργία ενός υπάρχοντος και ήδη σε λειτουργία έργου. Μια τέτοια περίπτωση αφορά και την αναβάθμιση - ανακαίνιση του ξενοδοχείου Art Hotel Debono στα βόρεια της πόλης της Κέρκυρας στο ομώνυμο νησί του Ιονίου. Όπως και στην περίπτωση της Cosmote, έτσι και εδώ κατατέθηκε συγκεκριμένη, λεπτομερής και επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Συγκεκριμένα, το έργο περιλάμβανε την αναβάθμιση και επέκταση των εγκαταστάσεων του ξενοδοχείου, ώστε η δυναμικότητά του να αυξηθεί από 93 σε 151 κλίνες και υπάγεται στην κατηγορία Α2, δηλαδή στα έργα που έχουν μεν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αλλά όχι τόσο σημαντικές που να τα καθιστούν ως απαγορευτικά. Η μελέτη αναφέρει όλους τους νόμους με βάση τους οποίους έχει εκπονηθεί, καθώς και όλα τα επιστημονικά στελέχη που έχουν εργαστεί για την εκπόνηση και υποβολή της. Σε αντίθεση με άλλα έργα κοινής ωφέλειας, θα έλεγε κανείς πως το εν λόγω έργο να μεν δίνει τη δυνατότητα σε μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών του νησιού να βρει κάποιο κατάλυμα, αλλά η αλήθεια είναι πως από το έργο επωφελούνται κυρίως οι ιδιοκτήτες του ξενοδοχείου, οι οποίοι θα έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν τα έσοδά τους, λόγω της μεγαλύτερης δυναμικότητας που

αποκτά η ξενοδοχειακή μονάδα. Βέβαια, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς και το γεγονός πως πέρα από την ιδιωτική επιχείρηση υπό εξέταση, σημαντικό όφελος υπάρχει και για το τουριστικό προϊόν της Κέρκυρας, το οποίο αναπτύσσεται και γίνεται γενικότερα περισσότερο ελκυστικό, χάρη σε τέτοια έργα. (Μουζακίτη, 2017) (βλ. Εικόνα 3).

Εικόνα 3: Η Τοποθεσία του Art Hotel Debono στην Κέρκυρα

(Πηγή: Μουζακίτη, 2017)

Η εν λόγω μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων κάνει λόγο και για τις επιπτώσεις σε κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και νερού που θα επιφέρει η επέκταση της ξενοδοχειακής μονάδας, αφού πρακτικά θα αυξηθούν λόγω της αυξημένης χρήσης από τους επισκέπτες του ξενοδοχείου. Βέβαια, ορθά υποστηρίζει εδώ η μελέτη πως η αυξημένη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας και ύδρευσης θα έπρεπε ούτως ή άλλως να αντιμετωπιστεί, αφού, εκτός από την ακραία περίπτωση 100% πληρότητας σε ολόκληρο το νησί, οι επιπλέον επισκέπτες θα επέλεγαν κάποιο άλλο κατάλυμα τελικά, οπότε και εκεί θα είχαν την ίδια κατανάλωση νερού και ενέργειας (Μουζακίτη, 2017). Ο πίνακας που ακολουθεί συνοψίζει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις για το έργο επέκτασης του Art Hotel Debono, όπως αυτές εκτιμώνται από τη σχετική και υπό ανάλυση μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Όπως προκύπτει από τον πίνακα, οι

επιπτώσεις του συγκεκριμένου έργου για τις διάφορες πτυχές του περιβάλλοντος που αναλύονται είναι μικρής έντασης, με αποτέλεσμα το έργο να μην αντιμετωπίσει τελικά προσφυγές, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αναβολή ή ακόμη και οριστική διακοπή του.

Πίνακας 3: Εκτιμώμενες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις για το Έργο Επέκτασης του Art Hotel Debono στην Κέρκυρα

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ					
	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ	ΕΝΤΑΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗΣ	ΑΜΕΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	ΕΜΜΕΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	ΧΡΟΝΟΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ
ΚΛΙΜΑΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	όχι					
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΤΟΠΙΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	όχι					
ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	όχι					
ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	όχι					
ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ναι	μικρή				
ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ		μικρή		ναι	δευτερογενώς	όχι
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ναι	μικρή				
ΘΟΡΥΒΟΣ-ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ	όχι					
ΥΔΑΤΑ	μικρή	μικρή	ναι		δευτερογενώς	Έλεγχος ομαλής λειτουργίας των έργων υδροληψίας

(Πηγή: Μουζακίτη, 2017)

7.1.4. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΒΙΟΚΑ ΣΤΗΝ ΚΙΜΩΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΟ

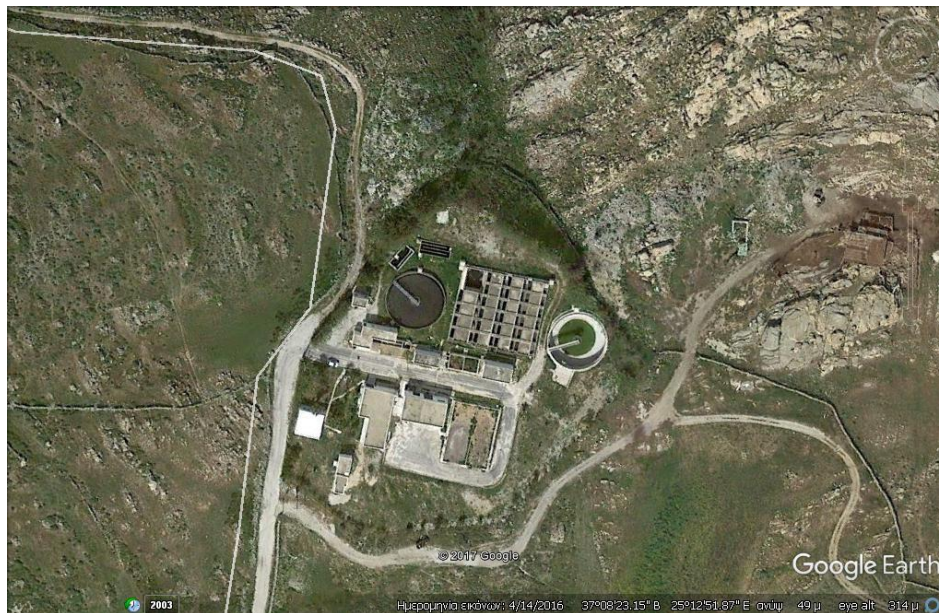
Θα έλεγε, λοιπόν, κανείς πως στην περίπτωση έργων με κοινωφελή χαρακτήρα και σκοπό, όπως αυτός της ορθής διάθεσης και επεξεργασίας απορριμμάτων προς όφελος του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας, καθώς επίσης και για τη βελτίωση του δικτύου τηλεπικοινωνιών, ώστε να βελτιωθεί ο τρόπος επικοινωνίας των πολιτών και τοπικών επιχειρήσεων, φαντάζει δύσκολο να μη δοθεί περιβαλλοντική άδεια για την εκπόνησή τους. Η μελέτη περίπτωσης της κατασκευής μονάδας Βιολογικού Καθαρισμού (ΒΙΟΚΑ) στην Κίμωλο και τη Νάουσα Πάρου αναδεικνύουν πως κάτι τέτοιο δεν ισχύει πάντα. Συγκεκριμένα, η απόφαση υλοποίησης του εν λόγω έργου προκάλεσε την παρέμβαση από το Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να δοθεί έμφαση στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου. Πιο

συγκεκριμένα, στα πλαίσια της δημοσίας διαβούλευσης που πραγματοποιείται στα πλαίσια εκπόνησης και έγκρισης μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ερευνητικό κλιμάκιο από το Συνήγορο του Πολίτη μετέβη στην Κίμωλο και στην Πάρο για επί τόπου αυτοψία του έργου. Η κύρια ένσταση που υπήρξε αφορούσε το γεγονός ότι οι εν λόγω μονάδες BIOKA ήταν εγκατεστημένες σε πυκνοκατοικημένες για τα δεδομένα των νησιών περιοχές. Ενώ ο βιολογικός καθαρισμός εξ ορισμού έχει θετικές επιπτώσεις για το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία, υπήρχε έντονος προβληματισμός για το ότι σε περίπτωση αστοχίας στην κατασκευή και λειτουργία των εγκαταστάσεων, οι συνέπειες θα ήταν πολύ επιβλαβείς για τους ανθρώπους της περιοχής και την υγεία τους. Είναι χαρακτηριστικό πως παρά το ότι το έργο εγκρίθηκε και υλοποιήθηκε, επί σειρά ετών έχουν γίνει καταγγελίες αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου τόσο από κατοίκους, όσο και από επιχειρηματίες της περιοχής, ειδικά σε ό,τι αφορά τον κεντρικό αγωγό διάθεσης των λυμάτων, με αποτέλεσμα να έχει τεθεί υπό ισχυρή αμφισβήτηση το κάτω από ποιες ακριβώς προϋποθέσεις εγκρίθηκε η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα εν λόγω έργα, από τη στιγμή μάλιστα που υπήρχαν τόσο ισχυρές αντιδράσεις από τις αντίστοιχες τοπικές κοινωνίες. Ειδικότερα για την περίπτωση των εγκαταστάσεων BIOKA της Πάρου έχουν εκφραστεί πολλές φορές ενστάσεις αναφορικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της λειτουργίας των εγκαταστάσεων της Νάουσας για τον υδροβιότοπο της περιοχής Λίμνες, η οποία βρίσκεται σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από τις εγκαταστάσεις BIOKA της Νάουσας. Μάλιστα, έχουν κατατεθεί και εναλλακτικές προτάσεις για πρόσθετα έργα στις εγκαταστάσεις, οι οποίες όμως δεν έχουν υλοποιηθεί. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα οι εγκαταστάσεις στην Κίμωλο και την Πάρο να λειτουργούν κανονικά επί χρόνια, ενώ εκκρεμεί ακόμη η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους, υπό την έννοια ότι έχουν εντοπιστεί νέες περιβαλλοντικές παράμετροι, οι οποίες θα έπρεπε κανονικά να έχουν οδηγήσει σε επαναξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και ζήτηση πρόσθετων μέτρων, κάτι που όμως καθώς φαίνεται δεν έχει πραγματοποιηθεί. Η κυριότερη από αυτές αφορά το γεγονός πως ο κεντρικός αγωγός διάθεσης των λυμάτων καταλήγει στο θαλάσσιο χώρο πολύ κοντά στα παράλια του νησιού, με αποτέλεσμα να τίθενται σε κίνδυνο οι ζωντανοί οργανισμοί που ζουν στον εν λόγω υδροβιότοπο, ενώ δεν είναι σίγουρο πως το κολύμπι στη θαλάσσια περιοχή πλησίον του BIOKA είναι ασφαλές για την υγεία των μόνιμων κατοίκων, καθώς και των επισκεπτών του νησιού κατά την καλοκαιρινή τουριστική περίοδο (Info-Cyclades, 2014).

Αξίζει να σημειωθεί πως ο πρόεδρος του Δ.Σ. της Δ.Ε.Υ.Α. Πάρου, Ρούσσος Βατίστας, έστειλε επιστολή διαμαρτυρίας προς όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της χώρας (κυρίως όμως τα τοπικά), με την οποία εξέφραζε την πεποίθηση πως οι εγκαταστάσεις BIOKA της Νάουσας λειτουργούν νόμιμα, τονίζοντας παράλληλα τη μεγάλη απόσταση των εγκαταστάσεων από το υδροβιότοπο των Λιμνών. Μάλιστα, η επιστολή έκανε λόγο για τα πορίσματα προσφάτων επιθεωρήσεων, σύμφωνα με τα οποία οι

εγκαταστάσεις και συγκεκριμένα τα αντλιοστάσια λυμάτων δεν προκαλούν καμία μόλυνση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Από την άλλη, στην καταγγελία τους στο Συνήγορο του Πολίτη, οι κάτοικοι της περιοχής αναφέρουν πως πολλές φορές έχουν γίνει παράπονα για τη γενικότερη δυσοσμία, αλλά και για τη συγκέντρωση ακάθαρτων λυμάτων, τα οποία και λιμνάζουν στην περιοχή. Οι καταγγελίες αυτές έχουν γίνει από το 2007, αλλά μέχρι και σήμερα δεν έχει δοθεί ακόμη οριστική νομική λύση στο θέμα (Βαρλάμη, 2014) (βλ. Εικόνα 4). Η παραπάνω εξέλιξη έρχεται σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή και την ελληνική νομοθεσία, βάσει της οποίας είναι δυνατόν να ζητηθούν πρόσθετα μέτρα, σε περίπτωση που διαπιστωθεί πως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός έργου είναι πιο σημαντικές ή περισσότερες από αυτές που είχαν αρχικά προβλεφθεί. Το κυρίαρχο θέμα προς συζήτηση εδώ, βέβαια, είναι το ότι δύο εγκαταστάσεις ΒΙΟΚΑ λειτουργούν ουσιαστικά χωρίς περιβαλλοντική άδεια, ενώ οι διαβουλεύσεις για το θέμα αυτό γίνονται επί χρόνια και ενώ οι εγκαταστάσεις ήδη λειτουργούν.

Εικόνα 4: Οι Εγκαταστάσεις ΒΙΟΚΑ στη Νάουσα Πάρου

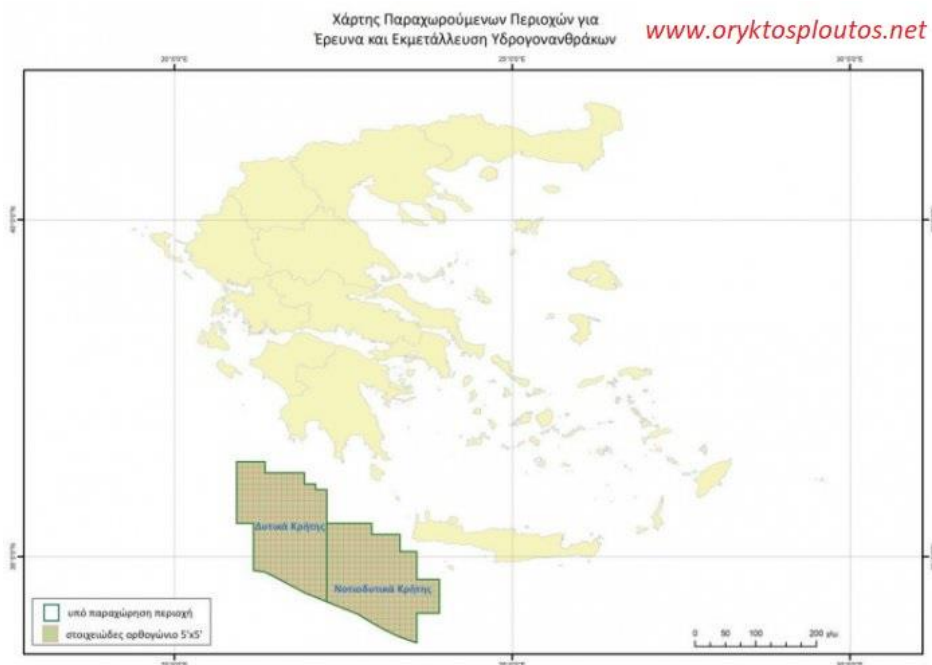
(Πηγή: Δ.Ε.Υ.Α.Π., 2019)

7.1.5. ΤΟ ΕΡΓΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Όπως αναλύθηκε και νωρίτερα, όταν πρόκειται να εγκριθεί μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, λαμβάνεται υπόψη η άποψη όλων των εμπλεκόμενων φορέων που επηρεάζονται από την υλοποίηση ενός

έργου (Wood et al., 2006). Στην περίπτωση του έργου έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στις θαλάσσιες περιοχές Νοτιοδυτικά και Δυτικά της Κρήτης, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF Ελλάς, Greenpeace και Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος ήταν αυτές που προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας, προκειμένου να αιτηθούν την αναστολή του εν λόγω έργου λόγω παραβίασης των περιβαλλοντικών όρων για την υλοποίησή του. Η προσφυγή αιτιολογήθηκε με βάση το ότι το εν λόγω έργο περιλαμβάνει σεισμικές έρευνες, οι οποίες, σύμφωνα πάντα με τις παραπάνω οργανώσεις, προκαλούν μεγάλη περιβαλλοντική ζημιά στη θαλάσσια βιοποικιλότητα. Πέραν αυτού, οι οργανώσεις αναφέρουν στην προσφυγή τους πως ο έλεγχος τήρησης των περιβαλλοντικών όρων του έργου είναι ανεπαρκής, ενώ καταγγέλθηκε πως στην μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που υποβλήθηκε δεν υπήρχε πρόβλεψη για εναλλακτικές στρατηγικές και τεχνικές της έρευνας, σε περίπτωση που οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι πιο σημαντικές συγκριτικά με το τι είχε αρχικά προβλεφθεί. Σε γενικές γραμμές, η προσφυγή αιτιολογείται από τις παραπάνω οργανώσεις με βάση τη γενικότερη επιστημονική παραδοχή πως η χρήση πετρελαίου και γενικότερα των ορυκτών καυσίμων είναι εξ ορισμού επιβλαβής για το περιβάλλον, αφού αποδεδειγμένα στη χρήση των καυσίμων οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό το πολύ σοβαρό πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής (Documento, 2019) (βλ. Εικόνα 5).

Εικόνα 5: Θαλάσσια Περιοχή Ερευνών Υδρογονανθράκων στην Κρήτη

(Πηγή: Ορυκτός Πλούτος, 2017)

Η εν λόγω μελέτη περίπτωσης αφενός αναδεικνύει τη βάση και την ουσία της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως επίσης και την πολυπλοκότητα των έργων που έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, από τη μία είναι γεγονός πως η έρευνα για ορυκτά καύσιμα είναι επιβλαβής για το περιβάλλον. Από την άλλη, όμως, από τη στιγμή που τα ορυκτά καύσιμα χρησιμοποιούνται ευρέως σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν υπάρχουν ακόμη αρκετά αποθέματα εναλλακτικών καυσίμων να τα αντικαταστήσουν και κατά βάση η χρήση των ορυκτών καυσίμων δεν απαγορεύεται. Για την ώρα, έχουν υπογραφεί μεταξύ του ελληνικού κράτους και των εταιριών Total, ExxonMobil και ΕΛΠΕ οι σχετικές συμβάσεις για την έναρξη των ερευνών υδρογονανθράκων στην περιοχή. Το ΣτΕ έχει γνωμοδοτήσει θετικά επ' αυτού, θεωρώντας πως το έργο είναι δημοσίου συμφέροντος και εξασφαλίζει την ανάγκη η Ελλάδα να εκμεταλλευθεί τον ορυκτό της πλούτο προς όφελος του πληθυσμού της. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει πως η προσφυγή που κατατέθηκε από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις έπεσε στο κενό, αφού η διαδικασία υλοποίησης του έργου προβλέπει την υποβολή και έγκριση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε κάθε φάση του έργου, ενώ οι εταιρίες που θα αναλάβουν τις εξορύξεις θα πρέπει να προβούν στη σύσταση μιας κεντρικής περιβαλλοντικής μονάδας, στόχος της οποίας θα είναι η διαρκής παρακολούθηση και αντιμετώπιση των όποιων περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου προκύψουν στην πορεία. Αξίζει να σημειωθεί πως οι τοπικές κοινωνίες θα έχουν το δικαίωμα να επικοινωνούν με τα στελέχη της μονάδας αυτής και να ενημερώνονται από αυτά για ο,τιδήποτε αφορά τις επιπτώσεις του έργου, όπως είναι, για παράδειγμα, οι σεισμικές δονήσεις, οι οποίες και θα καταγράφονται σε ένα Περιβαλλοντικό Σχέδιο Δράσης, για την έγκριση του οποίου υπεύθυνη θα είναι η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Τράτσα, 2019).

7.1.6. ΤΟ ΕΡΓΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΕΛΙΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Μια αντίστοιχη περίπτωση τόσο με αυτήν των εγκαταστάσεων ΒΙΟΚΑ στην Κίμωλο και την Πάρο, όσο και αυτήν της εκμετάλλευσης πετρελαίου και ορυκτών καυσίμων στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της Κρήτης είναι αυτή της μονάδας ηλεκτροπαραγωγής Μελίτης Φλώρινας. Στην περίπτωση αυτή, η ΓΕΝΟΠ/ΔΕΗ, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, το Δίκτυο Ενεργειακών Δήμων, καθώς επίσης και εργαζόμενοι στη ΔΕΗ και κάτοικοι της περιοχής κατέθεσαν προσφυγή στο ΣτΕ, αξιώνοντας την κατάργηση της απόφασης με την οποία επιτράπη η λειτουργία της εν λόγω μονάδας, λόγω μη τήρησης των περιβαλλοντικών όρων (βλ. Εικόνα 6). Για την ακρίβεια, η πολιτεία αποφάσισε την πώληση της εν λόγω μονάδας σε ιδιωτικούς επενδυτές. Όμως, σύμφωνα με την προσφυγή που έχει κατατεθεί, δεν έχει υποβληθεί νέα μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις νέες συνθήκες λειτουργίας της μονάδας, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η πώλησή της, αφού δεν είναι σίγουρο πως η μονάδα αφενός θα

καταφέρει να λάβει περιβαλλοντική άδεια και αφετέρου αν τελικά θα λειτουργεί με βάση συγκεκριμένα περιβαλλοντικά πρότυπα, λαμβάνοντας υπόψη και την άποψη των κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι ανησυχούν για την υγεία και ποιότητα ζωής τους (Υποδομές, 2018). Αυτή η μελέτη περίπτωσης αναφέρεται σε ένα ακόμη δημόσιο έργο στην Ελλάδα, το οποίο έχει τεθεί σε λειτουργία επί χρόνια, χωρίς πρωτίστως να έχει ξεκαθαρίσει το τοπίο αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του. Παράλληλα, η μελέτη περίπτωσης αυτή αναδεικνύει για άλλη μια φορά πως σε πολλές περιπτώσεις στην Ελλάδα δεν ακολουθείται η ορθή και προβλεπόμενη διαδικασία αναφορικά με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Όντως, στην περίπτωση αυτή δεν έχει υποβληθεί καν μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ φαίνεται πως δεν έχουν ακόμη λάβει την ευκαιρία οι κάτοικοι της περιοχής να εκφράσουν τις απόψεις και ανησυχίες τους, με αποτέλεσμα για άλλη μια φορά η υποχρέωση περί δημοσίας διαβούλευσης που συνοδεύει τη διαδικασία υποβολής μιας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα τόσο με την ευρωπαϊκή, όσο και την ελληνική νομοθεσία, να μην έχει τελικά ασκηθεί. Βέβαια, την προσφυγή στην περίπτωση αυτή έχουν υποβάλλει οι εργαζόμενοι που υπάγονται στα μέλη του συνδικαλιστικού οργάνου της ΔΕΗ (ΓΕΝΟΠ), το οποίο έχει αντιτεθεί έντονα στην πώληση της επιχείρησης σε ιδιωτικούς επενδυτές, άρα και την ιδιωτικοποίηση της, με απώτερο στόχο να μην αλλάξει η σύσταση του εργατικού δυναμικού της μονάδας μετά την πώλησή της. Η εν λόγω προσφυγή έγινε δεκτή από το ΣτΕ στα πλαίσια της έλλειψης επαρκών περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας και πώλησής της, ενώ αποφασίστηκε η διεξαγωγή νέου διαγωνισμού, ο οποίος όμως θα πρέπει να συνοδεύεται από όρους που να μην επιτρέπουν νέες προσφυγές, ώστε να γίνει αποδεκτός και από τον αντίστοιχο μηχανισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Καθημερινή, 2019).

Εικόνα 6: Η Μονάδα Μελίτης της ΔΕΗ στη Φλώρινα

(Πηγή: Καθημερινή, 2019)

7.1.7. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ» ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Η περίπτωση της εταιρίας «Ελληνικός Χρυσός» (Hellas Gold) αποτελεί ίσως την πιο γνωστή περίπτωση επιχειρήσεων, των οποίων η δραστηριότητα και τα έργα έχουν απασχολήσει κατά πολύ την ελληνική δικαιοσύνη και το ΣτΕ. Η ιστορία των νομικών κολλημάτων και προσφυγών αναφορικά με τη δραστηριότητα της εταιρίας στα μεταλλεία χρυσού της Χαλκιδικής έχει ξεκινήσει από το 2002, όταν έγινε αποδεκτή η προσφυγή των κατοίκων της Χαλκιδικής κατά του έργου εξόρυξης χρυσού από την TVX Hellas, θυγατρική της канаδικής TVX Gold, θεωρώντας τότε πως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου ήταν πιο σημαντικές από τα οικονομικά οφέλη του. Ένα χρόνο αργότερα το ΣτΕ επανέλαβε την ίδια γνωμοδότηση, με αποτέλεσμα τα μεταλλεία χρυσού της Χαλκιδικής να κλείσουν, οδηγώντας 400 ανθρώπους στην ανεργία (Πίου, 2016).

Τον Ιούνιο του 2011, όταν και εγκρίθηκε η μελέτη περιβαλλοντικών όρων της Ελληνικός Χρυσός αναφορικά με την εγκατάσταση μεταλλείων χρυσού στην περιοχή της Κασσάνδρας Χαλκιδικής, κατατέθηκαν προσφυγές από κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της Χαλκιδικής, οι οποίοι προσέφυγαν στο Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, ζητώντας την ακύρωση του έργου εξόρυξης χρυσού στις Σκουριές. Σύμφωνα με την προσφυγή τους, για να γίνει το εν λόγω έργο θα έπρεπε να απομυλωθούν 3.238,28 στρέμματα δασικής έκτασης, να κοπούν δέντρα και μάλιστα βελανιδιές και οξιές, τα οποία οι κάτοικοι θεωρούσαν ως αρχέγονα οικοσυστήματα. Μάλιστα, η προσφυγή των κατοίκων βασίστηκε και στο ότι λόγω της ιδιαίτερης φύσης των δασών αυτών η βλάβη θα ήταν μη αναστρέψιμη. Τέλος, το κείμενο της προσφυγής των κατοίκων αναφέρθηκε και στην επικείμενη αλλαγή της μορφολογίας του εδάφους, το οποίο, εκτός του αισθητικού αποτελέσματος, θα εγκυμονούσε και κινδύνους πλημμυρών στις επικείμενες περιοχές. Το ΣτΕ απέρριψε προσωρινά την παραπάνω προσφυγή, έχοντας ως κεντρική ιδέα πως το έργο είχε μείζον οικονομικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα, αλλά και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του αφενός ήταν αξιολογημένες στο σύνολο τους και μάλιστα ως μη σημαντικές. Πιο συγκεκριμένα, το ΣτΕ υποστήριξε πως το έργο θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας, ειδικά σε μια περίοδο και μια περιοχή με υψηλά ποσοστά ανεργίας, ενώ παράλληλα θα προσέδιδε επιπλέον έσοδα από τη φορολόγηση της Ελληνικός Χρυσός και την εξαγωγική της δραστηριότητα. Παράλληλα, το ΣτΕ υποστήριξε πως η έκταση που επρόκειτο να υποστεί περιβαλλοντικές αλλαγές ήταν μικρή συγκριτικά με την έκταση του έργου, άρα και όχι τόσο σημαντική όσο τα οφέλη του έργου. Τέλος, στο σκεπτικό του ΣτΕ προστέθηκε και ότι η εγκεκριμένη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων περιλάμβανε και έργα αντιπλημμυρικής προστασίας στην περιοχή των Σκουριών, ώστε να αντιμετωπιστεί η εν λόγω περιβαλλοντική επίπτωση (Το Βήμα, 2012) (βλ. Εικόνα 7).

Εικόνα 7: Η Επίμαχη Έκταση της Επένδυσης στις Σκουριές Χαλκιδικής

(Πηγή: Hellas Gold, 2010)

Στη συνέχεια κατατέθηκε αίτηση ακύρωσης του έργου από οκτώ συλλόγους κατοίκων της περιοχής, οι οποίοι ήταν περιβαλλοντικοί, πολιτιστικοί, γυναικών, αγροτικοί και αλιευτικοί σύλλογοι. Η αίτηση κατατέθηκε με σκοπό την οριστική ακύρωση της υπουργικής απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων του έργου, λόγω του ότι οι χώροι απόθεσης παλαιών τελμάτων θεωρούνταν ως περιβαλλοντικά προστατευόμενοι χώροι. Στις 21 Μαρτίου του 2013 το ΣτΕ απέρριψε τις παραπάνω προσφυγές, υπό το σκεπτικό ότι τα 264.000 στρέμματα μεταλλευτικών και μεταλλουργικών εγκαταστάσεων που επρόκειτο να αναπτύξει και να λειτουργήσει η Ελληνικός Χρυσός βρίσκονται εκτός προστατευόμενων τόπων του δικτύου Natura. Στο μόνο που συμφώνησε το ΣτΕ αφορούσε μια έκταση 2,4 στρεμμάτων στην περιοχή Ολυμπιάδα, όπου, σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων προβλεπόταν η προσωρινή μόνο απόθεση των τελμάτων, με στόχο και ταυτόχρονα δέσμευση άμεσης αποκατάστασης της περιοχής τα πρώτα χρόνια εκτέλεσης του έργου. Με το σκεπτικό αυτό, το ΣτΕ αποδεχόταν τον χαρακτηρισμό της επίμαχης περιοχής ως «άγονης», όπως αυτό προέκυπτε επίσης από την εγκεκριμένη μελέτη. Μάλιστα, η δικαστική απόφαση του ΣτΕ βασίστηκε και στο ότι η μελέτη περιβαλλοντικών κινδύνων που εγκρίθηκε περιλάμβανε την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου σε όλες τις προστατευόμενες και μη περιοχές, τονίζοντας μάλιστα πως στην περίπτωση αυτή οι προβλεπόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν αναμένεται να είναι σημαντικές, ενώ είναι σύνομες με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ (Naftemporiki, 2013).

Αξίζει να σημειωθεί πως από τον Ιούνιο του 2015 και μετά ξεκίνησε η εκδίκαση ενός νέου κύκλου άνω των 10 προσφυγών κατοίκων της περιοχής των Σκουριών Χαλκιδικής, με τις οποίες ζητούσαν την αναστολή του έργου εξόρυξης χρυσού από τα μεταλλεία της περιοχής, καθώς θεωρούσαν το εν λόγω έργο ως επιζήμιο για το περιβάλλον της περιοχής, αλλά και για τους ίδιους τους κατοίκους. Το 2016 το ΣτΕ προχώρησε σε μια σειρά από απορρίψεις αιτημάτων των κατοίκων των επίμαχων περιοχών και συγκεκριμένα των αιτημάτων για ανάκληση θεώρησης μελέτης έγκρισης δόμησης των Σκουριών (Απόφαση 219/2016), για έγκριση της μελέτης φραγμάτων & χώρων απόθεσης των Σκουριών (Απόφαση 222/2016), όπως επίσης και του αιτήματος ακύρωσης εγκρίσεων μελετών του επενδυτικού σχεδίου για τις Σκουριές (Απόφαση 223/2016) (Hellas Gold, 2019).

Το Νοέμβριο του 2017 η εταιρία κατέθεσε εκ νέου προσφυγή στο ΣτΕ εναντίον του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γιώργου Σταθάκη. Ο λόγος ήταν πως ο τότε Υπουργός αρνήθηκε να δώσει παράταση ενός έτους για την άδεια εγκατάστασης μηχανολογικού εξοπλισμού των βοηθητικών εγκαταστάσεων και υποδομών εξυπηρέτησής της στις μεταλλευτικές εγκαταστάσεις στην περιοχή Σκουριές της Κασσάνδρας Χαλκιδικής. Σύμφωνα με την εταιρία, η απόφαση αυτή του Υπουργού ήταν παράνομη, ενώ ταυτόχρονα οδηγούσε στην καθυστέρηση των εργασιών των μεταλλείων (CNN Greece, 2017). Μέχρι και σήμερα, η εξόρυξη χρυσού από τα μεταλλεία στις Σκουριές δεν έχει ξεκινήσει για τη σημερινή ανάδοχο Eldorado Gold, πάλι εξαιτίας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία ακόμη δεν έχει δοθεί, με αποτέλεσμα η ανάδοχος εταιρία να καταγράφει ζημίες στις δραστηριότητές της στην Ελλάδα, ενώ η ελληνική κυβέρνηση και το ΣτΕ ακόμη δεν έχουν αποφανθεί για το αν θα πρέπει να δοθεί περιβαλλοντική άδεια για το έργο και πότε (Κόλλιας, 2018).

7.2. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

7.2.1. ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΕΡΓΕΡΣΗΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΦΥΡΑΣ MERSEY GATEWAY ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ HALTON ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Μια μελέτη περίπτωσης από έργα που έχουν εκτελεστεί στο εξωτερικό που αναδεικνύει το πώς είναι δυνατόν ένα έργο να υλοποιηθεί χωρίς να κινδυνεύει από καθυστερήσεις λόγω προσφυγών είναι αυτό της ανέγερσης της νέα γέφυρας «Mersey Gateway» στην επαρχία Halton της Νοτιοδυτικής Αγγλίας. Η εν λόγω γέφυρα προοριζόταν για την ένωση των περιοχών Runcorn and Widnes, οι οποίες μέχρι το 2002 συνδέονταν με απλό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, τα οποία παρουσίαζαν σημαντικά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα, το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο ήταν αρκετά παλαιό, ενώ συνέδεαν τις δύο περιοχές μέσω πολλών μικρότερων προαστίων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά

κυκλοφοριακά προβλήματα. Το τοπικό συμβούλιο επί σειρά ετών έχει επισημάνει τους κινδύνους ατυχημάτων στην περιοχή, το υψηλός κόστος συντήρησης του παλαιού δικτύου, καθώς επίσης και την ανάγκη να εκμοντερνιστεί και να γίνει πιο εύκολη και γρήγορη η σύνδεση μεταξύ των δύο περιοχών, ώστε να μη ζημιώνεται άλλο η οικονομική δραστηριότητά τους. Μέσα στα πλαίσια αυτά, προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την ανέγερση μιας αερογέφυρας, η οποία θα διέσχιζε τον ποταμό στο Halton και θα ένωνε υπέργεια τις δύο περιοχές. Η ανάδοχος εταιρία υπέβαλε λεπτομερή μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, η οποία και έγινε δεκτή μετά από 8 χρόνια, δηλαδή το 2010. Ο λόγος της καθυστέρησης αυτής δεν αφορούσε προσφυγές των κατοίκων, αλλά αφορούσε τη διάρκεια των δημοσίων διαβουλεύσεων, ώστε η τοπική κοινωνία να κατανοήσει και να αποδεχθεί την ανάγκη εκπόνησης του έργου, άρα και των περιβαλλοντικών επιπτώσεών του. Είναι γεγονός πως οι κάτοικοι στην αρχή αντιδρούσαν, λόγω του ότι οι εργασίες θα λάμβαναν χώρα κατά βάση στον ποταμό, ρυπαίνοντας τα νερά του, ενώ άνθρωποι μεγαλύτερων ηλικιών αντιδρούσαν για τη φασαρία και τη σκόνη που επρόκειτο να προκληθούν. Οι υπεύθυνοι της αναδόχου εταιρίας, σε συνεργασία με το τοπικό συμβούλιο, ξεκίνησαν μια σημαντική εκστρατεία ενημέρωσης και πληροφόρησης των κατοίκων, στην προσπάθειά τους να αμβλύνουν τις αντιδράσεις τους, αλλά και να είναι πλήρως ενημερωμένοι για τις ακριβείς επιπτώσεις και τα πλεονεκτήματα του έργου. Πιο συγκεκριμένα, κατά την καμπάνια δόθηκε έμφαση στο γεγονός πως η βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των δύο περιοχών θα επέφερε σημαντικά οικονομικά οφέλη, ενώ οι άνθρωποι θα είχαν καλύτερη πρόσβαση στις υπηρεσίες και την υγεία, με τη ψυχική τους υγεία να βελτιώνεται λόγω της μικρότερης ταλαιπωρίας που θα υφίστανται στο εξής στους δρόμους. Παράλληλα, η κατασκευή της γέφυρας θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας, αυξάνοντας έτσι την απασχόληση σε μια γενικά υποβαθμισμένη επαγγελματικά περιοχή, μειώνοντας παράλληλα τις όποιες κοινωνικές ανισότητες και αυξάνοντας την ασφάλεια των κατοίκων. Ως προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η ανάδοχος εταιρία ενημέρωσε πλήρως τους πολίτες για τις μικρής σημασίας περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου, οι οποίες δεν θα έβλαπταν τον υγροβιότοπο του ποταμιού, ενώ το έργο θα συνείφερε και στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης λόγω της μείωσης του κυκλοφοριακού προβλήματος στην περιοχή. Η συναίνεση της τοπικής κοινωνίας, καθώς και η πειστική και λεπτομερής μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που κατατέθηκε, σε συνδυασμό με τα πολλαπλά κοινωνικοοικονομικά οφέλη, οδήγησαν στην τελική αδειοδότηση και έγκριση του έργου (Burdge, 2004).

Εικόνα 8: Η Γέφυρα Mersey Gateway

(Πηγή: COWI, 2019)

7.2.2. ΤΑ ΕΡΓΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΙΟΛΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Οι Philip-Jones & Fischer (2013) πραγματοποίησαν μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα, κατά την οποία ανέλυσαν και αξιολόγησαν τις μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την εγκατάσταση 2 αιολικών πάρκων στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε έπειτα από ανάλυση των επιμέρους τεχνικών στοιχείων των αντίστοιχων μελετών, αλλά και μέσα από συνεντεύξεις σε αρμόδια στελέχη των υπηρεσιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων των δύο κρατών, καθώς και κατοίκους των παρακείμενων στα αιολικά πάρκα περιοχών. Σύμφωνα με τους ερευνητές, τα αιολικά πάρκα υπόκεινται σε πολλούς περιβαλλοντικούς κινδύνους και επιπτώσεις, όπως είναι ο θόρυβος που προκαλούν, η καταστροφή δέντρων και βλάστησης για την εγκατάσταση, η απομάκρυνση μέρους της πανίδας των επίμαχων περιοχών, η αλλοίωση της οπτικής αισθητικής λόγω των τουρμπινών αέρα που εγκαθίστανται, τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα που δημιουργούνται και επηρεάζουν αρνητικά την ανθρώπινη υγεία, καθώς και τη γενικότερη αλλοίωση της δόμησης του εδάφους, η οποία, ανάλογα με την περιοχή, μπορεί να είναι επικίνδυνη για την πρόκληση πλημμυρών κτλ.. Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα αιολικά πάρκα αξιολογήθηκαν από το Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Department of Energy and Climate Change for England), ενώ στην περίπτωση της Γερμανίας από την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Φυσικής Αποκατάστασης (Federal Agency for Nature Conservation) (Philip-Jones & Fischer, 2013).

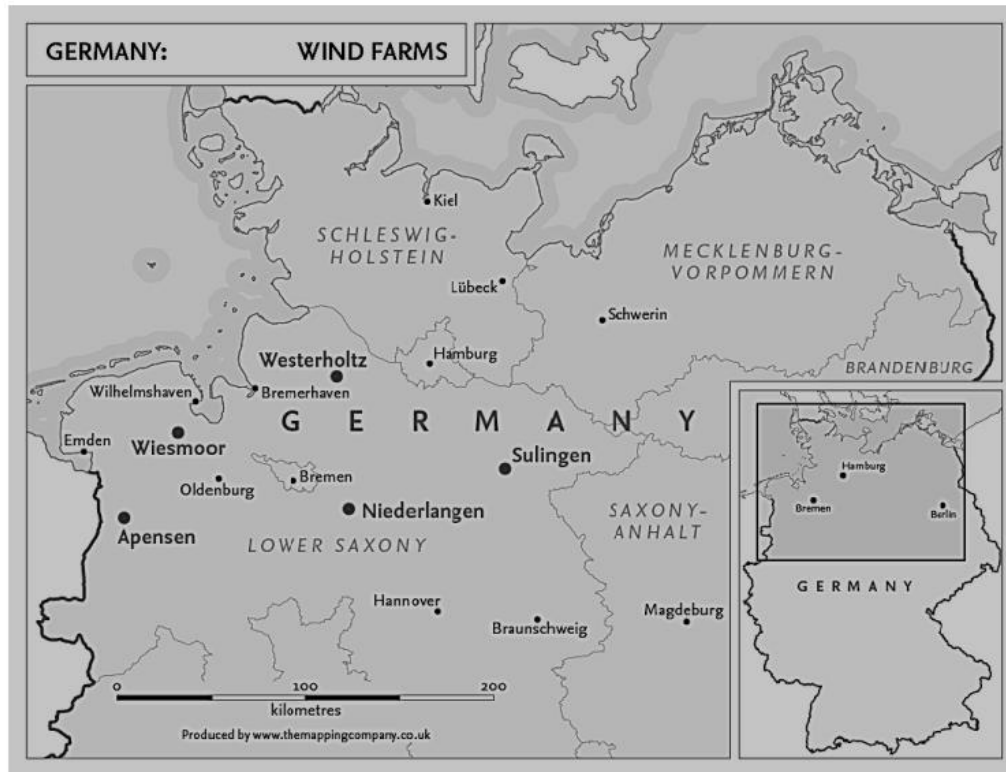
Τα ερευνητικά ευρήματα ανέδειξαν αρχικά πως 2 από τις 20 μελέτες που αναλύθηκαν δεν θα χαρακτηρίζονταν ως ποιοτικές, κυρίως λόγω του ότι απουσίαζε η αξιολόγηση των επιπτώσεων περί οπτικής αισθητικής και θορύβου, γεγονός που οι ερευνητές απέδωσαν σε έλλειψη εμπειρίας των αναδόχων μικρότερων έργων εγκατάστασης αιολικών πάρκων. Πάντως, σε γενικές γραμμές οι μελέτες αξιολογήθηκαν ως πολύ ποιοτικές, ειδικά σε σύγκριση με μελέτες που έχουν κατατεθεί για έργα σε άλλους τομείς. Πέραν των παραπάνω, η έρευνα ανέδειξε πως η συντριπτική πλειοψηφία των αναδόχων έλαβαν υπόψη τους τις απόψεις και εισηγήσεις των κατοίκων των περιοχών, καθώς και των περιβαλλοντικών οργανώσεων που ασχολήθηκαν, ώστε να βοηθηθούν στην αδειοδότηση και να μην κινδυνεύουν με προσφυγές. Αρνητικό στοιχείο των μελετών που αναλύθηκαν ήταν το ότι μόλις 2 από τις 20 μελέτες περιλάμβαναν εναλλακτικές λύσεις εγκατάστασης των αιολικών πάρκων σε μια άλλη περιοχή, σε περίπτωση που οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις αποδεικνύονταν μεγαλύτερες από τις προβλεπόμενες. Βέβαια, οι ερευνητές αναφέρουν πως για τα έργα αυτά είναι δύσκολη η εύρεση εναλλακτικών, καθώς – ειδικά στη Γερμανία – οι τοποθεσίες εγκατάστασης αιολικών πάρκων είναι αυστηρά καθορισμένες από το κράτος (βλ. Εικόνες 9 και 10). Αντίθετα, σε όλες τις μελέτες δόθηκαν τεχνικές εναλλακτικές, όπως για παράδειγμα εναλλακτικές αναφορικά με την εγκατάσταση τουρμπινών με λιγότερους έλικες για τη μείωση του θορύβου. Στο ίδιο μήκος κύματος, τα στελέχη των αρμοδίων για την αδειοδότηση των έργων υπηρεσιών τόνισαν πως μόλις οι μισές μελέτες που εξετάστηκαν περιέγραφαν με απόλυτη ακρίβεια τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων, για τα οποία ζητήθηκαν τελικά πρόσθετα στοιχεία και μελέτες, προκειμένου να αδειοδοτηθούν. Επίσης, μόλις στις μισές μελέτες που εξετάστηκαν παρατηρήθηκε πως οι ανάδοχοι των έργων είχαν προβλέψει επαρκή εποπτεία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά τη διάρκεια υλοποίησης και μετέπειτα της λειτουργίας τους (Phylip-Jones & Fischer, 2013). Τα παραπάνω ευρήματα, σε συνδυασμό με τα τελικά συμπεράσματα των ερευνητών, αναδεικνύουν πως ενώ στην περίπτωση των ευρωπαϊκών αιολικών πάρκων οι αδειοδοτήσεις γίνονται έπειτα από την κατάθεση και αξιολόγηση λεπτομερών μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εντούτοις και εκεί παρατηρούνται ελλείψεις περιεχομένου και ακριβούς περιγραφής των περιβαλλοντικών κινδύνων ενός έργου, οι οποίες όμως καλύπτονται εν συνεχεία από συμπληρωματικά στοιχεία που ζητούν οι αρμόδιες αρχές.

Εικόνα 9: Η Τοποθεσία των Αιολικών Πάρκων στο Ηνωμένο Βασίλειο

(Πηγή: Philip-Jones & Fischer, 2013)

Εικόνα 10: Η Τοποθεσία των Αιολικών Πάρκων στη Γερμανία

(Πηγή: Philip-Jones & Fischer, 2013)

7.3. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Σε μεγάλο βαθμό, η κριτική ανάλυση των μελετών περίπτωσης που αναλύονται στο κεφάλαιο αυτό έχει πραγματοποιηθεί στις σχετικές με την κάθε περίπτωση ενότητες. Όπως διαφαίνεται από την ανάλυση, υπάρχουν περιπτώσεις έργων όπου η διαδικασία εκπόνησης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έχει πραγματοποιηθεί κανονικά και νομότυπα, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις όπου όχι μόνο δεν έχει υποβληθεί καν μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά αντίθετα τα έργα, τα οποία παρεμπιπτόντως είναι και κρατικά, λειτουργούν κανονικά, χωρίς να έχει γίνει κάποια δημόσια διαβούλευση και με σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων, τα οποία αποδεικνύουν ότι πρακτικά οι περιβαλλοντικές συνθήκες και τα κριτήρια υπό τα οποία λειτουργούν τα έργα αυτά δεν έχουν ακόμη ξεκαθαρίσει. Στις παραπάνω περιπτώσεις θα πρέπει να προστεθεί και η περίπτωση της «Ελληνικός Χρυσός», η οποία αναφέρεται σε ένα έργο για το οποίο έχουν κατατεθεί δεκάδες προσφυγές, ενώ το ΣτΕ μέχρι στιγμής τις έχει απορρίψει. Ως ένα βαθμό, θα έλεγε κανείς πως διακρίνεται το ότι υπάρχει σαφής νομοθεσία για την εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την περιβαλλοντική αδειοδότηση τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και

σε ελληνικό επίπεδο. Αυτό αποδεικνύεται από το ότι οι λεπτομερείς μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες ακολουθούν όντως τα στάδια εκπόνησης μια μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως αυτά περιγράφονται από τις οδηγίες της Ε.Ε. και που έχουν υιοθετηθεί από την ελληνική νομοθεσία. Αποδεικνύεται επίσης και από το ότι οι αντιδράσεις που έχουν προκύψει και οι προσφυγές που έχουν κατατεθεί από τους πολίτες και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις βασίζονται επίσης στο ότι δεν έχουν ακολουθηθεί συγκεκριμένες διαδικασίες και δεν έχουν υποβληθεί μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων όπως θα έπρεπε, από τη στιγμή που τα έργα που αναλύθηκαν δεν ανήκουν σε κατηγορίες έργων που δεν έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Βέβαια, η περίπτωση της «Ελληνικός Χρυσός» αναδεικνύει πως ακόμη και αν έχουν κατατεθεί στοιχειοθετημένες και λεπτομερείς μελέτες περίπτωσης, αυτό πολλές φορές δεν είναι αρκετό για την άμεση αδειοδότηση και υλοποίηση ενός έργου, αφού μπορεί να κατατεθούν πολλαπλές προσφυγές, οι οποίες να προκαλούν καθυστερήσεις ή ακόμη και ακυρώσεις έργων. Η ευρωπαϊκή εμπειρία, ιδίως μέσα από την περίπτωση της γέφυρας στο Halton της Αγγλίας, αναδεικνύει πως οι ενστάσεις τρίτων μερών που μπορούν να οδηγήσουν σε προσφυγές και καθυστερήσεις έργων μπορούν να αμβλυνθούν μέσα από εκτεταμένη δημόσια διαβούλευση, αλλά και μέσα από την κατάθεση επαρκών στοιχείων στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Σε γενικές γραμμές, η ανάλυση των μελετών περίπτωσης αναδεικνύει πως τα ερευνητικά ευρήματα των Androulidakis & Karakassis, (2006) είναι σε κάποιο βαθμό έγκυρα. Όπως αναλύθηκε νωρίτερα, οι εν λόγω ερευνητές έβγαλαν το συμπέρασμα πως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των μελετών περιβαλλοντικών κινδύνων στην Ελλάδα δεν είναι εφάμιλλα με τις σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διακρίνοντας μικρά έως ανύπαρκτα σημάδια βελτίωσης της ποιότητας των μελετών με το πέρασμα των ετών, όπου θα περίμενε κανείς να υπάρχει μεγαλύτερη εξοικείωση με την εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών. Από τις μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν στη διπλωματική αυτή εργασία προκύπτει πως το πρόβλημα στην Ελλάδα δεν είναι το περιεχόμενο των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων – οι περιπτώσεις της Cosmote και του Art Hotel Debono αναδεικνύουν μάλλον το αντίθετο – αλλά το ότι δεν εφαρμόζονται σε πολλές περιπτώσεις οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των έργων. Στο ίδιο μήκος κύματος, ούτε τα ερευνητικά ευρήματα των Cashmore et al. (2002) φαίνεται να επιβεβαιώνονται από τις μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, αφού οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων που αναλύθηκαν εδώ δεν φαίνεται να πάσχουν σε επίπεδο επιστημονικών θεμάτων. Όσον αφορά τα ερευνητικά ευρήματα του Botetzagias (2008), φαίνεται πως επιβεβαιώνονται στο ότι η διαδικασία εκπόνησης περιβαλλοντικών μελετών χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό γραφειοκρατίας, με αποτέλεσμα τελικά να σημειώνονται σημαντικές καθυστερήσεις, οι οποίες μειώνουν ακόμη περισσότερο την ποιότητα της διαδικασίας περιβαλλοντικών εγκρίσεων των έργων στην Ελλάδα. Θετικό παραμένει το γεγονός πως οι γνωμοδοτήσεις του ΣτΕ, τουλάχιστον όπως αυτές

προκύπτουν τόσο από το έργο έρευνας υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή της Κρήτης, όσο και από την περίπτωση της «Ελληνικός Χρυσός», λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις παραμέτρους ενός έργου και κυρίως το κατά πόσο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του είναι σημαντικές τόσο αυτές καθαυτές, όσο και σε συσχετισμό με τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που μπορεί να προσφέρει ένα έργο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της διπλωματικής αυτής εργασίας ήταν να αναλύσει την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές του πλαισίου εκπόνησης μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Η ανάλυση ξεκίνησε με την παράθεση των ορισμών της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και την κριτική ανάλυση των λόγων που καθιστούν ως αναγκαία την εκπόνηση τέτοιων μελετών. Όπως προκύπτει από την ανάλυση, βασικός λόγος για την εκπόνηση και υποβολή μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι η ανάγκη να προστατευθεί πιο αποτελεσματικά και αυξημένα το περιβάλλον, μέσα στα πλαίσια των γενικότερων στρατηγικών περιβαλλοντικής προστασίας που έχουν αναπτυχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο τα τελευταία 30 χρόνια. Πέραν αυτού, κύριος λόγος παραμένει και η ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου νομικού πλαισίου περιβαλλοντικών όρων, για την εναρμόνιση με το οποίο είναι υπόχρεοι και υπόδικοι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στην εκτέλεση και λειτουργία ενός έργου. Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελεί ένα είδος συμβολαίου μεταξύ των μερών αυτών και της πολιτείας, ώστε να είναι σαφές ποιοι περιβαλλοντικοί όροι πρέπει να τηρηθούν και ποια μέρη θα πρέπει να υφίστανται συγκεκριμένες συνέπειες για την παραβίασή τους.

Ακολούθησε η ανάλυση της ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας που διέπουν τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Σύμφωνα με την ανάλυση, η ευρωπαϊκή νομοθεσία για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων έχει αναπτύξει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο και πρότυπα τόσο για τα περιεχόμενά τους, όσο και για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών κινδύνων και τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης των έργων. Στις διατάξεις και οδηγίες της Ε.Ε. έχει στηριχθεί και η ελληνική νομοθεσία, η οποία είναι γεγονός πως έχει αναμορφωθεί σε θετικό βαθμό, ειδικότερα μετά το 2011. Αξίζει να σημειωθεί πως έχει μειωθεί σε σημαντικό βαθμό τόσο η γραφειοκρατία στις διαδικασίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης, όσο και ο αριθμός των έργων για τα οποία πρέπει να υποβληθεί υποχρεωτικά μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Για τα έργα που δεν απαιτείται η εκπόνηση και υποβολή τέτοιας μελέτης, το ελληνικό κράτος έχει θεσπίσει Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (Π.Π.Δ.), οι οποίες ουσιαστικά καθορίζουν τα ελάχιστα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται, προκειμένου ένα έργο να λάβει περιβαλλοντική άδεια. Στην περίπτωση αυτή χορηγείται ΑΕΠΟ, η δεκαετής διάρκεια της οποίας είναι δυνατόν να παραταθεί, εφόσον οι υπεύθυνοι για τη λειτουργία ενός έργου αποδεικνύουν πως ακολουθούν συστήματα ποιοτικού ελέγχου και ορθής διαχείρισης των σχετικών με τα έργα περιβαλλοντικών θεμάτων.

Η ανάλυση προηγούμενων ερευνητικών ευρημάτων και μελετών περίπτωσης έργων που έχουν εκπονηθεί στην Ελλάδα και την Ευρώπη αναδεικνύει πως παρά το ότι η διαδικασία εκπόνησης μελετών

περιβαλλοντικών επιπτώσεων και περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων στη χώρα έχουν βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό, στην πράξη δυστυχώς υφίσταται ακόμη υψηλός βαθμός γραφειοκρατίας στην Ελλάδα, ενώ φαίνεται πως η σχετική νομοθεσία δεν εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό, ακόμη και για την περίπτωση δημοσίων έργων, όπου θα περίμενε κανείς την παραδειγματική εφαρμογή της ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας περί τήρησης περιβαλλοντικών όρων για αναπτυξιακά έργα δημοσίου συμφέροντος. Όντως, η ανάλυση των μελετών περίπτωσης ανέδειξε πως ενώ σε θεωρητικό πλαίσιο υπάρχει ευαισθησία για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κατασκευής και λειτουργίας σημαντικών έργων, στην πράξη πολλά έργα έχουν ξεκινήσει τη λειτουργία τους χωρίς να πληρούν τα απαραίτητα περιβαλλοντικά κριτήρια, με αποτέλεσμα να γίνονται ακόμη και σήμερα διαβουλεύσεις και να βρίσκονται σε εξέλιξη προσφυγές με αίτημα την ακύρωση της λειτουργίας τους. Ταυτόχρονα, τα έργα στην Ελλάδα καθυστερούν σημαντικά και λόγω των προσφυγών που κατατίθενται σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους, γεγονός που αναδεικνύει πως δεν υπάρχει στην πράξη συγκεκριμένο περιβαλλοντικό πλαίσιο κοινής αποδοχής, ώστε να μην υπάρχουν κωλυσιεργίες στην αδειοδότηση και υλοποίηση των έργων. Όσον αφορά την ευρωπαϊκή εμπειρία, φαίνεται πως τα έργα αδειοδοτούνται αυστηρά μετά την έγκριση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπου και εκεί όμως παρατηρούνται ελλείψεις σε επίπεδο τεχνικού περιεχομένου.

Στα πλαίσια, λοιπόν, των στόχων της διπλωματικής αυτής εργασίας, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως η τρέχουσα κατάσταση αναφορικά με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα δεν είναι και τόσο ευοίωνη, σε αντίθεση με την Ευρώπη, όπου φαίνεται πως ο εν λόγω μηχανισμός λειτουργεί πιο αποδοτικά. Και αυτό γιατί ενώ σε θεωρητικό και νομικό πλαίσιο υπάρχουν όλα τα εφόδια ώστε η εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η διαδικασία περιβαλλοντικών αδειών των έργων να είναι απλουστευμένες, γρήγορες και σωστές, στην πράξη υπάρχουν πολλά κενά και η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από σημαντικές παρατυπίες αναφορικά με την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων για την ανάπτυξη των έργων, οι οποίες οδηγούν στην κατάθεση προσφυγών και τελικά στις καθυστερήσεις ή και ακυρώσεις της υλοποίησης έργων, ακόμη και όταν αυτά έχουν σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη. Τα παραπάνω ευρήματα έχουν πολύ σημαντικές θεωρητικές και πρακτικές προεκτάσεις. Όσον αφορά τις θεωρητικές προεκτάσεις, προκύπτει ξεκάθαρα πως στην ανάλυση ενός ερευνητικού θέματος δεν αρκεί η ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου, αλλά είναι απαραίτητη και η πρακτική και κριτική ανάλυση πραγματικών γεγονότων, ώστε να διαπιστώνεται κάθε φορά το κατά πόσο η θεωρία συνάδει με την πράξη. Στην περίπτωση της διπλωματικής αυτής εργασίας, η θεωρητική ανάλυση θα αναδείκνυε από μόνη της πως η Ελλάδα έχει πλέον υιοθετήσει την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις βέλτιστες πρακτικές που ορίζει για την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων. Η πρακτική ανάλυση των μελετών περίπτωσης είναι αυτή που αναδεικνύει πως η πράξη διαφέρει από τη

θεωρία και πως η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα αναφορικά με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων πάσχει ακόμη από λανθασμένες πρακτικές και νοοτροπίες του παρελθόντος, που φαίνεται πως δεν έχουν εξαλειφθεί, παρά τη θεωρητική εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών. Το ίδιο ισχύει και για την ευρωπαϊκή εμπειρία, όπου η ανάλυση συγκεκριμένων μελετών περίπτωσης ανέδειξε πως παρά το ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία περί μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων θεωρείται πως εφαρμόζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό, εντούτοις υπάρχουν συχνά ελλείψεις περιεχομένου σε πολλές μελέτες, οι οποίες απαιτούν την προσκόμιση πρόσθετων στοιχείων, προκειμένου να εγκριθούν και να αδειοδοτηθούν τα έργα.

Με βάση τα παραπάνω, η διπλωματική αυτή εργασία προτείνει οι αρμόδιες αρχές τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη, να γίνουν πολύ πιο αυστηρές στον έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και των όρων των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχουν εγκριθεί για το εκάστοτε έργο. Ειδικά για την περίπτωση των δημοσίων έργων στην Ελλάδα, τα οποία θα έπρεπε να αποτελούν πρότυπα απέναντι στην ανάπτυξη ιδιωτικών έργων, φαντάζει ως ανεπίτρεπτο να λειτουργούν έργα με κοινωφελές ενδιαφέρον και σημασία, για τα οποία μετά από χρόνια από τη λειτουργία τους να μην έχουν ξεκαθαρίσει ακόμη σημαντικά περιβαλλοντικά θέματα, ώστε οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και λοιποί φορείς να βρίσκουν έδαφος κατάθεσης προσφυγής στο ΣτΕ. Χωρίς αμφιβολία, υπάρχουν έργα, όπως αυτό της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου στη θαλάσσια περιοχή της Κρήτης που αναλύθηκε νωρίτερα, που ενώ οι εκάστοτε περιβαλλοντικές οργανώσεις αντιτίθενται, δεν είναι εύκολη η αντικατάστασή τους με έργα για εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Και στην περίπτωση αυτή, όμως, θα πρέπει να διασφαλίζεται πως ακολουθούνται στοιχειωδώς οι προβλεπόμενες διαδικασίες, ώστε οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων αυτών να μειώνονται στο ελάχιστο. Σε κάθε περίπτωση, οι αρμόδιες ελληνικές αρχές και η πολιτεία θα πρέπει να διασφαλίσουν πως τα έργα εγκρίνονται, κατασκευάζονται και λειτουργούν με γνώμονα τη μέγιστη περιβαλλοντική προστασία, αν αναλογιστεί κανείς πως ο πλανήτης διανύει μια πολύ κρίσιμη περίοδο, με την υπερθέρμανσή του και το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής να αποτελούν ίσως τα πιο σοβαρά θέματα που απασχολούν τους επιστήμονες και που ενδέχεται να έχουν πολύ σοβαρές επιπτώσεις για τις επόμενες γενιές και το μέλλον της ανθρωπότητας γενικότερα.

Στο ίδιο μήκος κύματος, η Ε.Ε. θα πρέπει και αυτή να εντείνει τους ελέγχους της στα κράτη-μέλη, προκειμένου να διασφαλίσει πως τα έργα που πραγματοποιούνται σε αυτά εγκρίνονται και λειτουργούν μέσα στα καθορισμένα πλαίσια και πρότυπα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Προφανώς και αυτό αποτελεί πρωτίστως μέριμνα των τοπικών αρχών της κάθε χώρας. Όμως, για ένα τόσο φλέγον θέμα όπως αυτό της προστασίας του περιβάλλοντος, το οποίο έχει καταπονηθεί σημαντικά και διαχρονικά από τη βιομηχανική και γενικότερα την ανθρώπινη δραστηριότητα σε όλους τους τομείς, δεν αρκεί απλώς η

νομοθέτηση και η θέσπιση οδηγιών και βέλτιστων πρακτικών. Όπως αποδεικνύεται και από την περίπτωση της Ελλάδας, με βάση τουλάχιστον τα ερευνητικά ευρήματα και τις μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν, είναι σημαντικό να υπάρχει τακτικός και ενεργός έλεγχος σε όλες τις φάσεις υλοποίησης ενός έργου από ειδικά κλιμάκια της Ε.Ε., ενώ θα πρέπει οι αρχές της Ε.Ε. να επιστούν την προσοχή τακτικά στις τοπικές αρχές των κρατών-μελών, επιβάλλοντας μάλιστα και συγκεκριμένες ποινές, εφόσον αντιλαμβάνονται πως οι τοπικές αρχές δεν δίνουν τη δέουσα προσοχή στην τήρηση των περιβαλλοντικών όρων των έργων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, είναι θεωρητικά και πρακτικά δύσκολο να αναλυθούν και να αποτυπωθούν με ακρίβεια οι μελλοντικές προοπτικές αναφορικά με τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αν όχι για την Ευρώπη, τουλάχιστον για την ειδική περίπτωση της Ελλάδας. Και αυτό γιατί ενώ από τη μία έχουν υιοθετηθεί θεωρητικά η νομοθεσία και οι βέλτιστες πρακτικές της Ε.Ε., στην πράξη οι μελέτες περίπτωσης σημαντικών έργων που έχουν γίνει στη χώρα αναδεικνύουν πως τα παραπάνω εξακολουθούν να μην εφαρμόζονται επαρκώς. Δεν μπορεί, βέβαια, κάποιος να αμφισβητήσει το γεγονός πως υπάρχουν σημαντικά σημάδια βελτίωσης σε νομοθετικό επίπεδο, τα οποία, σε συνδυασμό με πιο αυξημένη πολιτική και κρατική βούληση, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε σημαντικές βελτιώσεις στη διαδικασία υποβολής μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τη διαδικασία περιβαλλοντικής έγκρισης των έργων στο μέλλον. Η ανάλυση της μελέτης περίπτωσης της Cosmote, καθώς και αυτή του ξενοδοχείου Art Hotel Debono στην Κέρκυρα, αναδεικνύουν πως η ιδιωτική πρωτοβουλία θα παίζει σημαντικό ρόλο προς την παραπάνω κατεύθυνση, με μεγάλες ιδιωτικές εταιρίες να ακολουθούν πιστά τις προβλεπόμενες διαδικασίες και να λαμβάνουν περιβαλλοντική έγκριση για τα έργα τους, βασισμένη σε λεπτομερή και επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα πρότυπα της ευρωπαϊκής και της ελληνικής νομοθεσίας.

Τέλος, η διπλωματική αυτή εργασία είχε και συγκεκριμένα μεθοδολογικά μειονεκτήματα. Κατ' αρχήν, η εργασία βασίστηκε σε δευτερογενείς πηγές μόνο. Μελλοντικοί ερευνητές θα μπορούσαν να διαθέσουν χρόνο και πόρους, ώστε να πραγματοποιήσουν πρωτογενή έρευνα μεγάλου βεληνεκούς, ώστε να διαπιστωθεί μέσα από επίκαιρα και αυθεντικά ευρήματα η πραγματική υπόσταση της τρέχουσας και μελλοντικής κατάστασης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Ιδανικά, η προτεινόμενη πρωτογενής έρευνα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε στελέχη τοπικών και διεθνών φορέων αξιολόγησης των περιβαλλοντικών όρων και επιπτώσεων των έργων, καθώς επίσης και σε μηχανικούς, επενδυτές, άλλους φορείς της πολιτείας και στελέχη περιβαλλοντικών οργανώσεων, όπως και απλούς πολίτες, σε περιοχές όπου έχουν αναπτυχθεί και λειτουργούν μεγάλα σημαντικά έργα ευρείας εμβέλειας. Μέσα από μια τέτοια έρευνα θα μπορούσαν να προκύψουν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα

αναφορικά με τις διαδικασίες που ακολουθούνται για την εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων, τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από όλους τους φορείς και κυρίως πώς οι ίδιοι αξιολογούν τις παραπάνω διαδικασίες, ώστε να προκύψουν θέματα και προβλήματα προς επίλυση για το καλό όλων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα έχει να αναλυθεί και η άποψη των πολιτών, ειδικά σε ό,τι αφορά το κατά πόσο στην πράξη υπάρχει έδαφος να ασκήσουν το δικαίωμά τους για δημόσια διαβούλευση, ώστε να εισακουστεί και η δική τους γνώμη, όταν πρόκειται να ληφθούν αποφάσεις για έργα που θα επηρεάσουν το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής και το μέλλον τους γενικότερα.

Πέραν των παραπάνω, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μειονέκτημα ότι οι μελέτες περίπτωσης που αναλύθηκαν δεν είναι αντιπροσωπευτικές του συνολικού αριθμού των πάρα πολλών έργων που έχουν εκπονηθεί διαχρονικά στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Μέσα στα πλαίσια αυτά, μελλοντικοί ερευνητές θα μπορούσαν να διεξάγουν μια αντίστοιχη μελέτη, αναλύοντας πολύ περισσότερες μελέτες περίπτωσης. Ιδανικά, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να ασχοληθούν και με μελέτες περίπτωσης περισσότερων ιδιωτικών έργων, όχι κατά κύριο λόγο μόνο δημοσίων έργων, με τα οποία ασχολήθηκε η διπλωματική αυτή εργασία, λόγω αδυναμίας πρόσβασης σε τέτοιες μελέτες ιδιωτικών έργων, με εξαίρεση τη μελέτη περίπτωσης της Cosmote και αυτή του ξενοδοχείου Art Hotel Debono και αυτή της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός». Στο ίδιο μήκος κύματος, μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να ασχοληθούν και με την υφιστάμενη και μελλοντική κατάσταση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και σε άλλες χώρες-μέλη της Ε.Ε. Μέσα από μια τέτοια μελέτη θα μπορούσε να εκτιμηθεί η παρούσα και μελλοντική κατάσταση σε ευρύτερο επίπεδο Ε.Ε., ενώ θα μπορούσαν να γίνουν και οι απαραίτητες συγκρίσεις ανά χώρα, ώστε να διαμορφωθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα αναφορικά με τη θέση που βρίσκεται η Ελλάδα σήμερα σε επίπεδο μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων, με βάση το μέγεθος, την οικονομική κατάσταση, τις υποδομές και τα λοιπά χαρακτηριστικά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο: ΑΝΑΦΟΡΕΣ & ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Androulidakis, I., & Karakassis, I. (2006). Evaluation of the EIA System Performance in Greece, Using Quality Indicators. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(3), 242-256.

Art Hotel Debono (2017). Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Διαθέσιμο στο <http://pin.gov.gr/wp-content/uploads/2018/01/%CE%9C%CE%A0%CE%95-KEIMENA.compressed.pdf>. Ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2019.

Bartlett, L., & Vavrus, F. (2017). *Rethinking Case Study Research*. New York: Routledge Publications.

Blackman, A. (2008). Can Voluntary Environmental Regulation Work in Developing Countries? Lessons from Case Studies. *Policy Studies Journal*, 36(1), 119-141.

Botetzagias, I. (2008). The Environmental Impact Assessment and Auditing Process in Greece: Evidence from the Prefectural Level. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 26(2), 115-125

Βαρλάμη, Τ. (2014). Τοποθέτηση της ΔΕΥΑ Πάρου σχετικά με τον ΒΙΟΚΑ Νάουσας Πάρου. Διαθέσιμο στο <https://www.koinignomi.gr/news/politiki/politiki-kyklades/2014/10/14/leitoyrgikes-diafonies.html>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

Burdge, R. J. (2004). *A Community Guide to Social Impact Assessment*. 3rd Edition, Middleton, Wisconsin: Social Ecology Press.

Γιάγκας & ΣΙΑ (2015). Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Εγκατάστασης και Λειτουργίας Σταθμού Βάσης Κινητής Τηλεφωνίας της Cosmote Κινητές Τηλεπικοινωνίες Α.Ε.. Διαθέσιμο στο <https://docplayer.gr/130324-Meleti-perivallontikon-epiptoseon.html>. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουνίου 2019.

Carroll, B., & Turpin T. (2009). *Environmental Impact Assessment Handbook*. 2nd Edition. Thomas Telford Ltd.

Cashmore, M. E., Christophilopoulos, E., & Cobb, D. (2002). An Evaluation of the Quality of Environmental Impact Statements in Thessaloniki, Greece. *Journal of Environmental Assessment Policy & Management*, 4(4), 371-395.

CNN Greece (2019). Προσφυγή της «Ελληνικός Χρυσός» στο ΣτΕ κατά του Γ. Σταθάκη. Διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/news/politiki/story/104706/prosfygi-tis-ellinikos-xrysos-sto-ste-kata-toy-g-stathaki>.

Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019.

COWI (2019). MERSEY GATEWAY BRIDGE WINS OUTSTANDING STRUCTURE AWARD 2019. Διαθέσιμο στο <https://www.cowi.com/about/news-and-press/mersey-gateway-bridge-wins-outstanding-structure-award>. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019.

Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Πάρου (Δ.Ε.Υ.Α.Π.) (2019). Βιολογικοί Καθαρισμοί.

Διαθέσιμο στο [https://www.deya-](https://www.deya-parou.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/)

[parou.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/](https://www.deya-parou.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/)

[.](https://www.deya-parou.gr/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/)

Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

Documento (2019). Προσφυγή στο ΣτΕ κατά του Προγράμματος Έρευνας και Εκμετάλλευσης Υδρογονανθράκων στην Κρήτη. Διαθέσιμο στο <https://www.documentonews.gr/article/prosfygh-sto-ste-kata-toy-programmatos-ereynas-kai-ekmetalleyshs-ydrogonanthrakwn-sthn-krhth>.

Ανακτήθηκε στις 8 Ιουνίου 2019.

Dul, J., & Hak, T. (2008). *Case Study Methodology in Business Research*. Oxford: Butterworth-Heinemann Publishing.

European Commission (2017). Environmental Impact Assessment – EIA. Διαθέσιμο στο <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>. Ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2019.

European Commission (2017). Environmental Impact Assessment of Projects. Διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA_guidance_Screening_final.pdf. Ανακτήθηκε στις 19

Μαρτίου 2019.

European Commission (2017). Review of the Environmental Impact Assessment (EIA) Directive. Διαθέσιμο στο <http://ec.europa.eu/environment/eia/review.htm>. Ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2019.

Evans, J. B. T., Newstead, S. E., & Byrne, R. M. J. (1993). *Human Reasoning: The Psychology of Deduction*. Psychology Press.

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (2011). Περιβαλλοντική Αδειοδότηση Έργων και Δραστηριοτήτων, Ρύθμιση Αυθαιρέτων σε Συνάρτηση με Δημιουργία Περιβαλλοντικού Ισοζυγίου και Άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=Y1xOrJ90MSE%3D>. Ανακτήθηκε στις 12 Μαρτίου 2019.

Fischer, T. B. (2016). *Environmental Assessment. Critical Concepts of the Built Environment*. New York: Routledge Publications.

Glasson, J., Therivel, R., & Chadwick, A. (2005). *Introduction to Environmental Impact Assessment*. London: Routledge Publications.

Hanna, K. (2009). *Environmental Impact Assessment: Practice and Participation*, 2nd Edition. Oxford University Press.

Hellas Gold (2019). Μελέτες – Εγκριτικές Αποφάσεις. Διαθέσιμο στο <https://www.hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/meletes-eksoruksis>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

Hendricks, V. F. (2005). *Thought 2 Talk: A Crash Course in Reflection and Expression*. New York: Automatic Press.

Info-Cyclades (2014). Ο Συνήγορος του Πολίτη για ΒΙΟΚΑ Κιμώλου και Νάουσας Πάρου. Διαθέσιμο στο <https://info-cyclades.gr/%CE%BA%CE%B9%CE%BC%CF%89%CE%BB%CE%BF%CF%83-%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AE%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B2%CE%B9%CE%BF/>. Ανακτήθηκε στις 27 Μαΐου 2019.

Jay, S., Jones, C., Slinn, P., & Wood, C. (2007). Environmental impact assessment: Retrospect and prospect. *Environmental Impact Assessment Review*, 27(4), 287-300.

Καθημερινή (2019). Διαβουλεύσεις για Επανάληψη του Διαγωνισμού για τις Λιγνιτικές της ΔΕΗ. Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/1009320/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/diavoyleyseis-gia-epanalhyh-toy-diagwnismoy-gia-tis-lignitikes-ths-deh>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

Καρακώστα, Α., & Νικολάου, Κ. (2008). Διερεύνηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Κατασκευής και Λειτουργίας ΧΥΤΑ στο Ν. Ιωαννίνων. Πρακτικά 3ου Περιβαλλοντικού Συνεδρίου Μακεδονίας, ΕΕΧ-ΠΤΚΔΜ, Θεσσαλονίκη.

Κόλλιας, Φ. (2018). Πώς «Σκούριασε» στη Χαλκιδική το Όνειρο της Eldorado Gold. Διαθέσιμο στο <https://www.euro2day.gr/news/enterprises/article/1645302/pos-skoyriase-sth-halkidikh-to-oneiro-ths-eldorado.html>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

Κουτούπα - Ρεγκάκου, Ε. (2005). *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

Hellas Gold (2010). «ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΩΝ – ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ». Παράρτημα 1: Φωτογραφική Τεκμηρίωση. Διαθέσιμο στο http://files.hellas-gold.com/mpe/Parartima_1.pdf. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2019.

Lock, D. (2007). *Project Management*. 9th Edition. Gower Publishing, Ltd..

MacKinnon, A. J., Duinker, P. N., & Walker, T. R. (2018). *The Application of Science in Environmental Impact Assessment*. Routledge Publishing.

Μουζακίτη, Σ. (2017). Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Art Hotel Debono. Διαθέσιμο στο <http://pin.gov.gr/wp-content/uploads/2018/01/%CE%9C%CE%A0%CE%95-KEIMENA.compressed.pdf>. Ανακτήθηκε στις 9 Ιουνίου 2019.

Naftemporiki (2013). ΣτΕ: Απόρριψη Αιτήσεων κατά των Μεταλλείων Χρυσού στην Κασσάνδρα. Διαθέσιμο στο <https://www.naftemporiki.gr/story/630006/ste-aporripsi-aitiseon-kata-ton-metalleion-xrusou-stin-kassandra>. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019.

Nixon, B. M., & Ahammed, R. (2006). Environmental Impact Monitoring in the EIA Process of South Australia. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(5), 426-447

Ορυκτός Πλούτος (2017). Σε ΦΕΚ ο Διαγωνισμός για Έρευνες Υδρογονανθράκων σε Κρήτη-Ιόνιο. Διαθέσιμο στο http://oryktos.blogspot.com/2017/09/blog-post_44.html. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019.

Πίου, Μ. (2016). Τα Μεταλλεία Χαλκιδικής Μετρούν 2.500 Χρόνια Ιστορίας. Διαθέσιμο στο <https://energypress.gr/news/m-pioy-ta-metalleia-halkidikis-metroyn-2500-hronia-istorias>. Ανακτήθηκε στις 4 Ιουλίου 2019.

Phillips, J. (2003). *PMP Project Management Professional Study Guide*. McGraw-Hill Professional Publications.

Phylip-Jones, J., & Fischer, T. (2013). EIA for Wind Farms in the United Kingdom and Germany. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 15(2), 1340008-1 – 30.

Press Online (2016). Στους ΧΥΤΑ της Ηπείρου τα απορρίμματα της Λευκάδας. Διαθέσιμο στο <http://pressonline.gr/%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%87%CF%85%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B7%CF%80%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%81%CE%AF%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/>.

Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019.

Ramanathan, R. (2001). A Note on the Use of the Analytic Hierarchy Process for Environmental Impact Assessment. *Journal of Environmental Management*, 63(1), 27-35.

Ρεμουντάκη, Ε., Φερεντίνος, Γ., Γεωργιάδης, Θ., Ζιώμας, Ι., Καλλέργης, Γ., Ιγνατιάδου, Λ., & Σκορδίλης, Α. (2004). *Φυσικό Περιβάλλον και Ρύπανση. Τόμος Δ. Διάθεση Αποβλήτων και οι Επιπτώσεις τους στο Περιβάλλον*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Stoumpidi, M. K., & Adam, K. N. (2019). Environment & Industry. Διαθέσιμο στο <http://www.greeklawdigest.gr/topics/physical-cultural-environment/item/99-environment-industry>.

Ανακτήθηκε στις 6 Ιουνίου 2019.

Τολέρης, Ε., & Κουλίδης, Α. (2014). Προδιαγραφές Περιβαλλοντικών Μελετών, Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής.

Το Βήμα (2012). ΣτΕ: Συνεχίζονται τα Έργα στα Μεταλλεία Χρυσού στη Χαλκιδική. Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2012/07/23/society/ste-synexizontai-ta-erga-sta-metalleia-xrysoy-sti-xalkidiki/>.

Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2019.

Τράτσας, Μ. (2019). Τσίπρας: Επένδυση Εθνικής Σημασίας οι Έρευνες Υδρογονανθράκων στην Κρήτη. Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2019/06/27/politics/tsipras-krisimos-energeiakos-komvos-sti-perioxi-tis-an-mesogeiou-i-ellada/>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουλίου 2019.

United Nations Environment Programme (UNEP) (2002). Environmental Impact Assessment Training Resource Manual. Διαθέσιμο στο http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/26503/EIA_Training_Resource_Manual.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2019.

Wood, G., Glasson, J., & Becker, J. (2006). EIA Scoping in England and Wales: Practitioner Approaches, Perspectives and Constraints. *Environmental Impact Assessment Review*, 26(3), 221-241.

Υποδομές (2018). Προσφυγή στο ΣτΕ Κατά της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων στην προς Πώληση Μονάδα Μελίτης. Διαθέσιμο στο <https://www.ypodomes.com/index.php/energeia/ilektriki-energeia/item/49554-prosfygi-sto-ste-kata-tis-apofasis-egkrisis-perivallontikon-oron-stin-pros-polisi-monada-melitis>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουνίου 2019.

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας (2018). Περιβαλλοντική Πληροφορία. Διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=467>. Ανακτήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2019.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2019). Περιβαλλοντική Αδειοδότηση. Διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=804>. Ανακτήθηκε στις 7 Ιουνίου 2019.